

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Aneta Záhorková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**

Etika v účetnictví

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Miroslava Vlčková

Autor bakalářské práce:

Aneta Záhorková

2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta ZÁHORKOVÁ**
Osobní číslo: **E10138**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Etika v účetnictví**
Zadávací katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem práce je analyzovat etické chování při zpracování účetnictví, komparaci s loajalitou k zaměstnavateli včetně nátlaků zaměstnavatelů na ovlivňování účetních dat a zhodnotit možné důsledky neetického jednání.

Rámcová osnova:

1. Úvod
2. Základní účetní zásady a principy
3. Etika při vedení účetnictví a stanovení základu daně
4. Důsledky neetického jednání
5. Vybrané příklady z praxe a jejich analýza
6. Návrhy na možná opatření proti neetickému jednání
7. Závěr
8. Přehled použité literatury
9. Přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **40 - 50 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DYTRT, Z. Etika v podnikatelském prostředí. Grada Publishing, Praha, 2006. 196 s. ISBN 80-247-1589-980-7040-581-3

SEKNIČKA, P., PUTNOVÁ, A., UHLÁŘ, P. 2007. Etické řízení ve firmě. Praha, Grada Publishing, 2007. 168 s. ISBN 978-80-247-1621-3

ZADRAŽILOVÁ, D. A KOL. 2010. Společenská odpovědnost podniků.

Transparentnost a etika podnikání. C. H. Beck, s. r. o., Praha, 2010. 192 s. ISBN 978-80-7400-192-5

Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

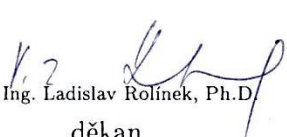
Zákon č.563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Miroslava Vlčková
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání bakalářské práce: **1. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ ŠKOLA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 1. března 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 30. dubna 2013

.....
Aneta Záhorková

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, Ing. Miroslavě Vlčkové, za odborné vedení, připomínky, cenné rady a metodické vedení při sestavování této bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří mi ochotně vyplnili dotazníky.

Obsah

1	Úvod	3
2	Základní účetní zásady a principy	5
2.1	Účetní zásady.....	5
2.1.1	Zásada účetní jednotky	6
2.1.2	Zásada objektivitv účetních informací	7
2.2	Zásady podnikatelské etiky	7
2.2.1	Zásada spravedlnosti.....	7
2.2.2	Zásada poctivosti	7
3	Etika při vedení účetnictví a stanovení základu daně.....	9
3.1	Rozvoj podnikatelské etiky z pohledu samostatné disciplíny	9
3.2	Etika.....	12
3.3	Poslání etiky	13
3.4	Vznik morálky	13
3.5	Mentální účetnictví	14
3.6	Podnikatelské prostředí	14
3.7	Podnikatelská etika	16
3.8	Etika při stanovení základu daně	16
4	Důsledky neetického jednání.....	19
4.1	Účetní podvody a kreativní účetnictví.....	20
4.2	Etické rozhodování	21
4.3	Etický kodex	21
4.4	Společenská odpovědnost.....	22
4.5	Stockholderská teorie (stockholder)	23
4.6	Stakeholderská teorie (stakeholders).....	23
4.7	Jednání	27

4.8	Charakteristika podvodných jednání	28
4.8.1	Charakteristika a členění vnitřních podvodných jednání	30
4.8.2	Charakteristika a členění vnějších podvodných jednání.....	34
4.8.3	Společné znaky podvodných jednání	34
4.8.4	Profesní odpovědnost	35
5	Vybrané příklady z praxe a jejich analýza.....	36
5.1	Profil typického podvodníka	37
5.2	Chování firem etické a neetické, protiprávní jednání.....	40
5.2.1	Manažerské faktury	40
5.2.2	Snaha o snížení daní	40
5.2.3	Vyplácení mezd tzv. „mrtvým duším“	41
5.2.4	Neschopnost splácet všechny své závazky vůči dodavatelům	41
5.2.5	Evidence a následné padělání počtu odpracovaných hodin.....	41
5.3	Analýza (metodický postup).....	43
6	Návrhy na opatření proti neetickému jednání.....	50
6.1	Pozice, možnosti a pravomoci účetních	50
6.2	Opatření k odhalení a prevenci vnitřních podvodných jednání.....	51
6.3	Whistleblowing – anonymní informační linky.....	52
7	Závěr.....	53
8	Seznam použité literatury	56

Seznam obrázků, tabulek, schémat a grafů

Přílohy

1 Úvod

Etika znamená, že se chováme o něco lépe, než je absolutně nutné.

William Cuppy

Prvopočátky etiky vznikly v Řecku a zabýval se jí Aristoteles. Etika v účetní oblasti se skládá ze dvou důležitých oblastí; na jedné straně je to etické chování především vyššího managementu k účetním a jiným zaměstnancům a na druhé straně neetické chování, účetní podvody či jiné protiprávní jednání. Účetní podvody jsou stále diskutované v současném dění ve finanční oblasti. Jako první se začali zajímat o prevenci a odhalování podvodů v zámoří. V Evropě jsou spíše brány jako teoretická záležitost. Samozřejmě to platí i pro Českou republiku. V další části práce jsou shrnuté možnosti jak při odhalování, tak při prevenci podvodů. V neposlední řadě autorka vypsalala několik příkladů z praxe, které se v oblasti účetnictví objevují nejčastěji.

V současné době jsou změny ekonomické i společenské rychlejší a proto je důležité dodržovat základní etické normy související se samou podstatou člověka. V dnešní ekonomice má etika své nezastupitelné místo, jelikož etika ovlivňuje postoje i činnosti firem. Určité podnikatelské prostředí se nemůže vytvořit samo. Vytvoří ho všichni zaměstnanci firmy a to ve všech společnostech či institucích, které mohou svou činností nějak změnit pracovní prostředí.

V poslední době jsme se začali setkávat s různými názory o kvalitě podnikatelského prostředí a s aktivitami prosazujícími společenskou a sociální odpovědnost v procesu podnikání. Vyšší management či vedoucí si uvědomují, že úspěch podniku závisí nejen na kvalitě práce, ale i na hodnotě celého pracovního kolektivu. Vedoucí směřují více pozornosti do oblasti péče o pracovníky, například zlepšení pracovního prostředí nebo zdokonalování pracovních vztahů mezi pracovníky.

Absence etiky se v současné době vyskytuje především u vyššího managementu všech světových ekonomik, je možno se na jedné straně setkat s určitými pochybeními manažerů velkých světových firem a na druhé straně se setkáváme s novými metodami a poznatky v etice, které by management měl do podnikatelského prostředí zavést.

V práci je také zahrnuta část, která popisuje podvodné jednání. Charakteristika podvodného jednání a její vlastní popis. Dále jsou uvedeny faktory, které jsou příčinou

vzniku podvodného jednání. Ve schématu autorka popisuje jednotlivé členění podvodného jednání. Jednání se také dělí na vnitřní a vnější.

Podle mého názoru by měli tvořit tým především zaměstnanci a samozřejmě společně s manažerem se podílet na určitém vzniku strategie a následné realizaci plánu.

2 Základní účetní zásady a principy

2.1 Účetní zásady

Obecné účetní zásady představují soubor určitých pravidel, elementární principy účetního myšlení, které by měly být dodržovány účetními jednotkami při vedení účetnictví. Všechny zásady, které vycházejí z určité tradice účetnictví, ve většině případů nejsou zakotveny v žádném zákoně ani nijak nejsou formulovány. Níže budu uvádět některé zásady, které jsou obsaženy v zákoně o účetnictví.

Za obecné účetní zásady a pravidla pro vedení účetnictví podle zákona o účetnictví č. 563/1991 Sb. v platném znění (dále jen zákon o účetnictví) se považuje:

- věrné a poctivé zobrazení účetních informací,
- vymezení účetní jednotky,
- nezávislost účetních období a bilanční kontinuita,
- aktuální princip,
- zásada opatrnosti a významnosti,
- zásada oceňování [15].

Ze zákona o účetnictví § 7 vyplývá, že účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky [29].

V zákoně o účetnictví § 7 je věrné a poctivé zobrazení účetních informací definováno jako: „Zobrazení je věrné, jestliže obsah položek účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu, který je přitom zobrazen v souladu s účetními metodami, jejichž použití je účetní jednotce uloženo na základě tohoto zákona. Zobrazení je poctivé, když jsou při něm použity účetní metody způsobem, který vede k dosažení věrnosti. Tam, kde účetní jednotka může volit mezi více možnostmi dané účetní metody a zvolená možnost by zastírala skutečný stav, je účetní jednotka povinna zvolit jinou možnost, která skutečnému stavu odpovídá. Pokud dojde ve výjimečných případech k tomu, že použití účetních metod stanovených prováděcími právními předpisy bude neslučitelné s

povinností podle předchozího odstavce, postupuje účetní jednotka odchylně tak, aby byl podán věrný a poctivý obraz [29].“

V zákoně o účetnictví § 8 je toto definováno jako:

„Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví správné, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů.“

„Účetnictví účetní jednotky je správné, jestliže účetní jednotka vede účetnictví tak, že to neodporuje tomuto zákonu a ostatním právním předpisům ani neobchází jejich účel.“

„Účetnictví účetní jednotky je úplné, jestliže účetní jednotka zaúčtovala v účetním období v účetních knihách všechny účetní případy, které v něm měla zaúčtovat podle § 3, a nejpozději do konce tohoto období za jemu bezprostředně předcházející účetní období sestavila účetní závěrku, popřípadě i konsolidovanou účetní závěrku, vyhotovila výroční zprávu, popřípadě i konsolidovanou výroční zprávu, zveřejnila informace podle § 21a a má o těchto skutečnostech veškeré účetní záznamy, a to přehledně uspořádané.“

2.1.1 Zásada účetní jednotky

Zásada účetní jednotky spočívá ve vymezení ekonomického celku, kde je účetnictví vedeno a k němuž se vztahují účetní operace a sestavené účetní výkazy. Při zakládání dceřiných společností, poboček a oddělených provozoven je nutné sledovat podle právního statutu ekonomického celku, zda jsou tyto subjekty samostatnou účetní jednotkou či nikoliv. Pojem „účetní jednotka“ vymezuje zákon o účetnictví [29].

Zásada účetní jednotky je podpořena v § 2 v zákoně o účetnictví: *„Účetní jednotky účtují o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, dále o nákladech a výnosech a o výsledku hospodaření.“*

nebo v § 3 v zákoně o účetnictví: *„Účetní jednotky účtují podvojnými zápisy o skutečnostech, které jsou předmětem účetnictví, do období, s nímž tyto skutečnosti časově a věcně souvisí (dále jen "účetní období"); není-li možno tuto zásadu dodržet, mohou účtovat i v účetním období, v němž zjistily uvedené skutečnosti. V účetním období účetní jednotky účtují o uvedených skutečnostech v souladu s účetními metodami (§ 4 odst. 8); přitom o veškerých nákladech a výnosech účtují bez ohledu na okamžik jejich zaplacení nebo přijetí [29].“*

2.1.2 Zásada objektivitv účetních informací

Objektivita je zakládána na uskutečněných operacích, které jsou doložené doklady, stavy aktiv ověřené výsledky inventury atd. Všechny hospodářské operace musí být objektivně zjištěny, pokud vstupují do účetnictví.

Objektivita je v zákoně o účetnictví podpořena v § 7: „Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky.“

2.2 Zásady podnikatelské etiky

Před samotnou podnikatelskou činností má přednost morálka. Když je toto dodrženo, tak se předem vylučuje lhaní, krádeže, nátlak, podvádění, vraždy, fyzické násilí a jiné nezákonné činy. Základem pro podnikatelskou etiku je poctivost a spravedlnost [21].

2.2.1 Zásada spravedlnosti

Tato zásada vychází ze stejného zacházení. Není, ale pravidlem, že se všem dostane stejného zacházení. Stejného zacházení se dostane v případě, že pro určité záležitosti nebo postupy jsou stanovena pravidla a v tom konkrétním rámci je pak nutno podle zásady postupovat.

Podle Šroňka (1995) se spravedlnost uplatňuje dosti při dodržování smluv. Etický přístup přísné dodržování závazků, ke kterým se každá smluvní strana písemně nebo jinak zavázala.

2.2.2 Zásada poctivosti

Poctivost vychází z pravdomluvnosti. Soud vyžaduje „pravdu, plnou pravdu a nic jiného než pravdu“. V podnikání jde, ale o absolutní pravdu. V podnikání se také objevuje polopravda či neúplná pravda. Podnikání se neobejde bez neúplných pravd, zvláště v průběhu obchodního jednání. Jestliže však zákazník, nebo budoucí zákazník položí přímou otázku, je nutno na ni pravdivě odpovědět.

Podle Šroňka (1995) konkrétní zásady etiky podnikání lze shrnout do pár bodů:

- **dobrovolné dodržování zákonů** – dobrovolné nikoli vynucené dodržování určitých norem nebo zákonů,
- **jednat v dobré víře** – dodržování slibů, plnění smluv apod.,
- **pokud někdo má zvláštní odpovědnost, musí si jí být vědom,**
- **věnovat práci řádnou péči** – každý, kdo vykonává činnost jako podnikatel, zaměstnanec, zaměstnavatel apod., by tak měl činit na dostatečné profesionální úrovni,
- **zachovávat důvěrnost**

3 Etika při vedení účetnictví a stanovení základu daně

3.1 Rozvoj podnikatelské etiky z pohledu samostatné disciplíny

Formu podnikatelské etiky je možno nazvat jako profesní etiku, která je spojena s kapitalistickým podnikáním a její rozkvět lze zařadit na začátek dvacátého století. Okolo 40. let 20. století se ekonomové v západních zemích začali zabývat ekonomickými aspekty zvýšené produkce a zvyšování životního standardu. Snažili se o ekonomickou výkonnost, která by vedla ke zlepšení kvality dnešního života. Někteří si pod tímto představovali pouze zvýšení spotřeby zboží a služeb. Nesmíme zapomínat na to, že se současně formovaly různé názory, které zdůrazňovaly sociální aspekty, podmiňující kvalitu života jako je vzdělání, míra kriminality, kvalita životního prostředí, diskriminace, úloha a právo zákazníků či spotřebitelů [17].

Mezi počátek disciplíny s názvem podnikatelská etika můžeme považovat rok 1974. V Kansasu na univerzitní půdě se uskutečnila první konference ve spolupráci s Philosophy Department a College of Business. Sborník referátů byl vydán jako kniha s názvem ‚Ethics, Free Enterprise and Public Policy: Essay on Moral Issues in Business‘ [17].

V sedmdesátých letech byla podnikatelská etika větší doménou filozofů. V této době vznikaly první publikace Vincenta Barryho, Patricie Werhaneové [17].

Při univerzitách vznikala výzkumná centra pro studium podnikatelské etiky. Již v roce 1979 bylo založeno jedno z předních světových pracovišť, například Center for Business Ethics na Bentley College pod vedením Michaela Hoffmana [17].

Osmdesátá léta minulého století lze s jistotou označit za dobu rozvoje podnikatelské etiky jako interdisciplinárního směru, řešícího vztah etiky a ekonomie. Tato léta jsou charakteristická tradičními liberálními hodnotami a zdůrazňováním svobodného trhu [17].

Devadesátá léta je doba, tak zvané institucionalizace podnikatelské etiky, kdy vznikala díla Francise Fukuyamy. Jeho díla patří k nejčastěji citovaným ekonomickým pramenům, například *The End of History and the Last Man*. Toto dílo se zabývá otázkou dalšího směřování a vývoje lidstva. Hlavní důraz klade na důvěru, která zvyšuje výkonnost ekonomiky [17].

Začátek nového století přinesl tak zvanou deziluzi a hledání nového přístupu k podnikatelské etice. První léta tohoto století byla pro profesní etiku zklamáním a zkouškou. Účetní podvody velkých amerických a později evropských firem přinesly rozčarování a pochybnosti o smysluplnosti budování etického systému řízení. Skrz počáteční otřes se začaly znovu prověřovat a rozvíjet stávající koncepce a hledat mechanismy, které by zabránily nebo alespoň hodně ztížily selhání zodpovědných lidí. V roce 2002 přijal americký kongres tak zvaný Sarbanes-Oxleyho zákon, který požaduje zvýšenou kontrolu finančních toků, ukládá managementu podniků přijmout odpovědnost za správnost finančních zpráv a současně stanovuje managementu povinnost vytvořit, pokračovat a vyhodnocovat vnitřní kontrolní systém. Jedním z hlavních cílů tohoto zákona je:

- navýšit transparentnost procesů a zkvalitnit kontrolní systém pomocí podrobnější dokumentace,
- zlepšit informovanost o finančních záležitostech firmy jako prevenci finančních pochybení s cílem snížit možnost účetních podvodů [17].

Rozdíly v evropském a americkém přístupu

Podnikatelská etika se začala nejdříve vyvíjet v Severní Americe a po několika letech v Evropě, jak se níže uvádím v Tabulce č. 1. Z tabulky je patrné, že v Severní Americe se více zaměřují na praxi, zatímco v Evropě se tato disciplína zaměřuje a je spojována spíše se sociálními vědami a snaží se podstatu věci ekonomicky zdůvodnit [17].

Tabulka 1: Rozdíly mezi americkým a evropským přístupem k podnikatelské etice

Podnikatelská etika	Severní Amerika	Evropa
Sémantika	Jeden jazyk, nejsou problémy v pojmovém aparátu.	Více jazyků, obtíže při hledání společného pojmového aparátu.
Přístup	Osobní a firemní odpovědnost.	Zájem o celkový pohled z pozice státu.
Zaměření	Méně internacionální.	Více internacionální.
Argumenty	Snaha vyhnout se skandálům a podpora “dobrého byznysu“.	Ekonomické zdůvodnění.
Praktické zaměření	Silně orientované na praxi.	Slabě orientované na praxi.
Paradigma	Jasně normativně orientované.	Spojení se sociálními vědami.
Výuka	Široce přijímaná v Business School, zcela integrovaná do studijních programů.	Počínající, ne všeobecně přijímaná a integrovaná do studijních programů.
Iniciativa firem	Rozsáhlé rozšíření etického kodexu, vzrůstající počet etických poradců a tréninkových programů.	Dobrá, vzrůstající rozšiřování etického kodexu, málo etických tréninkových programů.
Role, kterou hraje v byznysu	Výchova hlavně budoucích manažerů, praktičtěji orientovaný výzkum, vzrůstající počet konzultantských aktivit.	Výchova studentů, méně prakticky orientovaných, konzultační aktivity jsou v počátku.

Zdroj: Putnová (2007)

Slabé znaky etiky

V jakémkoliv podnikání se musí dodržovat etické chování. Má to své výhody, ale i nevýhody. Vede to k určitému omezení v podnikání a k soutěživosti mezi jednotlivými firmami v neetické atmosféře.

„Zastávání etického stanoviska, zvláště v podmínkách, kdy se většina ekonomiky chová neeticky, není jednoduché a může to způsobovat i konkrétní obchodní ztráty. Podnik tak může přijít o zisk či o zakázky, pokud odmítne dodávat určité zboží do některých zemí nebo odmítne produkovat některé zboží, které je z etického hlediska sporné, například chemická hnojiva, kosmetiku, léky, kožeshiny aj. [17].“

Možnosti řešení

Mezi hlavní řešení nebo možnosti etiky v účetnictví pan Seknička (2007) zařazuje faktory, které ji buď přímo či nepřímo ovlivňují. Seknička (2007) mezi nástroje etiky zahrnuje například etické kodexy, filozofii společenské odpovědnosti, teorie stockholders nebo faktory jako jsou povaha, věk, výchova a vzdělání. Etický kodex je blíže popsán v práci [17].

3.2 Etika

Slovo etika se dá vysvětlit jako důraz na právní a morální chování managementu a zaměstnanců. Etika hraje podstatnou roli v řízení všech firem, veřejnou správu nevyjímaje. Dobré etické klima přináší pozitivní pracovní zaujetí, řešení problémů a klidné pracovní prostředí. Etické kodexy se v různých oborech činnosti zabývají ve své podstatě otázkou slušnosti, věrnosti zákonů, dobrých vztahů mezi zaměstnavateli, firmami, ale i otázkami bezpečnosti a ochrany zdraví a řešení vzniklých konfliktů. V žádném případě nelze proto nahlížet na finanční řízení organizací veřejné správy pouze z hlediska striktně ekonomického, ale je třeba brát v úvahu veškeré aspekty, finanční i nefinanční měřítko [15].

Úkolem etiky podnikání v ekonomice je hledání rovnováhy mezi ekonomickými zisky a společenskými výsledky. Posláním podnikatelské etiky je zabývat se otázkami, zda konkrétní podnikatelské praktiky jsou přijatelné či nikoli, zda jsou „dobré“ či „špatné“, zda jsou správné nebo nesprávné [21].

Etiku v podnikání autoři Ferrel a Friedrich definují: „*Etika podnikání zahrnuje morální zásady a normy, které usměrňují chování ve světě podnikání.*“ Zda specifické chování je správné nebo nesprávné, etické nebo neetické, často určuje veřejnost prostřednictvím sdělovacích prostředků, zájmových skupin a podnikatelských organizací a také prostřednictvím osobní morálky a hodnot jednotlivců [9].

Etika je souhrn norem a pravidel, vyjadřujících názory společnosti na chování a jednání lidí z hlediska dobra a zla, správnosti a nesprávnosti. Je to nauka o mravnosti, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání. Normativní etika stanovuje normy, jak by se člověk měl chovat a jak by měl žít [17].

3.3 Poslání etiky

Etika je odvětvím filozofie a jako takovou ji ovlivňují obecné otázky o životě a jeho smyslu, které si filozofové kladou. Na jejím utváření se podílí také sociální, politická a náboženská kultura, ze které se vyvinula.

V nejširším pojetí je etika studiem lidského chování. Otázky týkající se toho, co lidé „mají“ dělat, proto vedou k základním otázkám o povaze a účelu lidského života. Stejně tak ovšem různá pojetí života, ať už se rodí ve filozofii nebo v náboženství, mají vliv na lidské chování a tedy na etiku.

Etika se nezabývá pouze průměrnými standardy chování. Jde v ní spíš o hledání toho, co je správné a dobré a jak nejlépe žít [24].

3.4 Vznik morálky

Existence i povaha mravnosti závisí na poměru člověka k cíli. Rudolf Eucken in Habáň (1991), patřící k největším světovým etikům, se vyjádřil o existenci etické skutečnosti: „*Lidský život má veliký úkol, jehož řešení vyžaduje pronikající přeměnu, která se neděje bez vlastního rozhodování a stálého činu. Hledání úkolu nabývá zvláštního rázu tím, že hledáme svou vlastní bytost; tím utíkáme od prázdnoty a zdánlivosti bytí a hledáme podstatný a pravý život* [10].“

Etika je spojena s celým životem. Její odůvodnění a úkol je s ním spojen. Jen v této souvislosti dostává svůj vlastní ráz a moc nad člověkem. Její úkol je pozvednout život na vyšší stupeň, ale pěstovat i závislost člověka na daném jsoucnu [10].

3.5 Mentální účetnictví

Mentální účetnictví používají hlavně spotřebitelé při zacházení s vlastními peněžními prostředky. Účetnictví se týká způsobu, jímž spotřebitelé kódují, kategorizují a vyhodnocují finanční výsledky možností volby. Formálně bylo definováno jako „tendence ke kategorizaci finančních prostředků nebo hodnotových položek“, přestože neexistuje žádný logický důvod ke kategorizaci. Lidé většinou rozdělují úspory na různá konta, která jsou určena k rozdílným účelům, přestože jsou nakonec použity k jakýmkoli cílům. Podle Richarda Thalera [22] je mentální účetnictví založeno na souboru klíčových zásad:

- spotřebitelé mají sklony k tomu, aby od sebe oddělovali přínosy,
- spotřebitelé mají sklony spojovat ztráty,
- spotřebitelé projevují sklon spojovat malé ztráty s velkými příjmy. Tato „zásada vyrušení“ by mohla vysvětlovat, proč daně strhávané každý měsíc z výplaty budí menší odpor než velké daňové platby prováděné jednou za rok – ztratí se totiž ve velké částce celkové výplaty [12].

3.6 Podnikatelské prostředí

Obecné pojetí podnikatelského prostředí

Podnikatelské prostředí nelze definovat jako statické. Prostředí se vyvíjí v závislosti na rozvoji a úrovni ekonomiky, domácí i zahraniční politiky a etických postojů jednotlivců v procesu plnění nějakého úkolu či strategie. Úkol etiky v procesu tvorby podnikatelského prostředí ovlivňuje intenzitu vnímání potřeb, hodnocení a realizaci postupů společenského vývoje.

Pozitivní vývoj především záleží na spolupráci různých institucí, které by bez sebe nemohli existovat.

Tyto instituce na různých organizačních úrovních určují rámcová pravidla etického chování. Hlavním úkolem manažerů těchto organizací je zpravidla systémové monitorování etických postojů svých podřízených, jak postupují při rozpracování a realizování zadaných úkolů [26].

Odpovědnost za podnikatelské prostředí

Ve společnostech na všech úrovních řízení jak ekonomické, tak i správní sféry pracují lidé. Lidé, kteří svými výkony, zkušenostmi a etickým působením vytvářejí ve svém okolí pocit spokojenosti či naopak. Za úspěch či neúspěch jsou plně odpovědni. Z toho všeho vyplývá, že na kvalitě podnikatelského prostředí se podílejí nejenom centrální instituce nebo podnikatelské subjekty, ale hlavně odbornost a etické postoje všech pracovníků na všech úrovních.

Na rozvoji podnikatelského prostředí se podílejí všichni pracovníci, usilují především o dobré jméno firmy a růst její ekonomiky [26].

Tvorbu etiky v podnikatelském prostředí ovlivňuje:

- systematické zkoumání vztahů mezi kvalitativními a kvantitativními vlastnostmi ekonomických jevů a využívání získaných vědomostí,
- partnerská spolupráce všech podnikatelských organizací, veřejných institucí, které mohou tvorbu etiky nějakým způsobem ovlivňovat,
- analyzování míry vzájemného ovlivňování kvalitativních a kvantitativních vlastností, příčin, vztahů při jejich hodnocení,
- tvořivé prosazování systému manažerské etiky rozvíjením subsystémů morálky a vůdcovství v rámci komplexního rozhodování o změnách v managementu řízených subjektů,
- kvalita stimulace rozvíjení sociální odpovědnosti v managementu lidských zdrojů,
- sledování a ovlivňování vývoje neměřitelných vlastností podnikových jevů, které ovlivňují etický rozměr managementu,
- uplatňování vůdcovských metod při rozvíjení motivace kreativity pracovníků v rámci managementu a realizace změn ve vnitřní struktuře řízeného objektu i v jeho postavení v ekonomickém okolí [26].

Aktivita pracovníků institucí a podnikatelských organizací, kteří svými pracovními postupy strategicky ovlivňují vývoj podnikatelského prostředí, by se měla soustředit především na rozvíjení:

- znalostí pracovníků v oblasti etiky managementu. Považovat manažerskou etiku za systém práce, respektovat význam subsystémů a jejich prvků. Sjednotit názory všech pracovníků na význam aplikace etiky v každodenní práci, jako předpokladu pro žádoucí vývoj podnikatelského prostředí,
- kreativní management. Znamená to rozvíjení metod tvořivé práce při řízení a řešení projektů změn – inovací – jak v metodách vlastní řídicí práce, tak i v metodách řízení vnitřní struktury řízeného objektu,
- sociální odpovědnosti firmy. Jde o uplatňování vhodných metod stimulace pracovníků, které by intenzivněji zvyšovaly stimulování jejich pracovní motivace, identitu a stabilizaci na pracovišti. Současně vést pracovníky k tomu, aby na požadavky firmy reagovali zodpovědností za svůj osobní růst a pracovní aktivitu,
- úrovně a možnosti vnitřní a vnější komunikace, která je významným předpokladem pro vývoj pracovního prostředí [26].

3.7 Podnikatelská etika

Podnikatelská etika řeší věčný konflikt mezi vlastním zájmem a zájmy ostatních lidí, konflikt odedávna spojovaný s obchodní činností. Na druhé straně je to nová disciplína, která hledá teoretické koncepty a modely chování firem i jejich zodpovědných zástupců v globalizovaném a hodnotově nestejnorodém světě podnikání.

Podnikatelská etika bývá definována různě, vychází z obecných morálních norem společnosti a reaguje na společenské proměny a kulturní zázemí společnosti.

Přesto lze použít základní definici:

Podnikatelská etika je profesní, aplikovaná, normativní etika [17].

3.8 Etika při stanovení základu daně

Základní principem daňové úspory je snížení základu daně o konkrétní částku. Účetní jednotky účtují o výsledku hospodaření, který je základním východiskem pro stanovení daňové povinnosti.

Finanční pohled: O základu daně účetní jednotky neúčtují, ten vzniká mimoúčetně při úpravách až v daňovém přiznání. Snížení základu daně a v tomto důsledku i snížení daňové povinnosti se projeví na množství disponibilních finančních prostředků účetní jednotky. Při tomto jednání účetní jednotka ušetří finanční prostředky.

Účetní pohled: V případě, že účetní jednotka zaúčtuje nižší částku na účet „Daň z příjmů“ současně dochází k tomu, že jsou vykázány nižší náklady a v důsledku toho je vykázán vyšší výsledek hospodaření, který je převeden do rezervního fondu [20].

Účetní výsledek hospodaření je definován účetními předpisy (§ 38a Vyhlášky č. 500/2002 Sb.) jako rozdíl zaúčtovaných nákladů a výnosů. Základ daně z příjmů právnických osob je definován v § 23 odst. 1 ZDP jako rozdíl, o který příjmy s výjimkou příjmů, které nejsou předmětem daně a příjmů osvobozených od daně, převyšují výdaje (náklady), a to při respektování jejich věcné a časové souvislosti v daném zdaňovacím období, který je dále upravován podle § 23 ZDP [23].

Základ daně není možné zjistit přímo z účetnictví. Jestliže bychom chtěli získat základ daně, musíme upravit o položky nákladů a výnosů výsledek hospodaření. Položky tam podle zákona o daních z příjmů (dále jen ZDP) nepatří. Úprava je součástí daňového přiznání (koná se mimo účetní systém) [14].

Z předmětu daně (podle § 23 ZDP) jsou vyjmuté a výnosy se nezahrnují do daňového základu. Výnosy tudíž odečteme od již spočteného výsledku hospodaření [16].

Od výsledku hospodaření odečteme zdravotní a sociální pojištění, které je uhrazeno až po konci prvního měsíce konkrétního zdaňovacího období a vztahujícího se k minulému zdaňovacímu období [28].

Zvýšení a snížení výsledku hospodaření změní, o konkrétní částky, které jsou uvedeny v § 23, ods. 3 ZDP. Výsledek hospodaření upravíme o odčitatelné položky od základu daně, podle § 34 ZDP.

Mezi odčitatelné položky zejména patří:

- daňová ztráta,
- všechny náklady, které poplatník měl v konkrétním zdaňovacím období na vznik projektů výzkumu a vývoje [28].

Kompletní tvoření základu daně vyplývá z tabulky 2.

Do nákladů si mohou dávat například fiktivní faktury, tím se sníží výsledek hospodaření.

V rámci podvodných jednání si podnikatelé mohou například:

- zahrnovat nedaňové náklady do základu daně a tím si snižovat daňovou povinnost,
- nebo naopak snižovat výnosy resp. nezahrnovat daňově uznatelné výnosy do základu daně [23].

Tabulka 2: Transformace účetního výsledku hospodaření na základ daně

ÚČETNÍ VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ PŘED ZDANĚNÍM	
MÍNUS	PLUS
osvobozené příjmy	daňově neuznatelné náklady
nezahrnované příjmy	SP a ZP nezaplacené do 31. 1.
vyjmuté příjmy	rozdíl mezi účetními a daňovými odpisy (účetní odpisy > daňové odpisy)
SP a ZP uhrazené po 31. 1., které bylo nákladem loni	rozdíl mezi účetními a daňovými zůstatkovými cenami (účetní zůstatková cena > daňová zůstatková cena)
rozdíl mezi účetními a daňovými odpisy (účetní odpisy < daňové odpisy)	hodnota závazků po splatnosti více než 36 měsíců
rozdíl mezi účetními a zůstatkovými cenami (účetní zůstatková cena < daňová zůstatková cena)	
= ZÁKLAD DANĚ	
MÍNUS	
náklady na výzkum na vývoj	
daňová ztráta z předchozích zdaňovacích období	
= UPRAVENÝ ZÁKLAD DANĚ O ODCÍTELNÉ POLOŽKY (§ 34 ZDP)	
MÍNUS	
poskytnuté dary (podle ZDP)	
= UPRAVENÝ ZÁKLAD DANĚ O POLOŽKY SNIŽUJÍCÍ ZÁKLAD DANĚ (§ 20 odst. 8 ZDP)	

Zdroj: Bendová (2012)

4 Důsledky neetického jednání

4.1 Účetní podvody a kreativní účetnictví

Podvod představuje řadu nesrovnalostí a nezákonných činů, pro které je charakteristické úmyslné klamání. Může být spáchán ve prospěch nebo ke škodě organizace, osobami z organizace, stejně jako mimo organizaci. Nositeli podvodu mohou být jak manažeři (např. vydávají podvodné finanční zprávy), tak zaměstnanci. K podvodu může dojít i z vnějšího prostředí organizace [7].

Podvod ve prospěch organizace přináší obvykle takový užitek, který na základě nečestných výhod může poškodit druhou stranu. Pachatelé těchto podvodů těží zpravidla nepřímou, neboť jejich osobní prospěch vzniká tehdy, když čin pomůže organizaci např.: prodej nebo převod fiktivního či nesprávně vyjádřeného majetku, úmyslné nevykazování nebo nezveřejňování důležitých informací s cílem zlepšit finanční obraz organizace vůči vnějšku [7].

Podvod spáchaný ke škodě organizace obvykle přináší přímý nebo nepřímý užitek zaměstnanci, osobě mimo organizaci nebo jiné organizaci, např.: přijímání úplatků nebo zvláštních odměn, úmyslné zatajování nebo zkreslování událostí nebo údajů, uplatňování nároků za služby nebo zboží, které ve skutečnosti nebyly organizaci poskytnuty [7].

Kreativní účetnictví jsou postupy, které mohou, ale nemusí být v souladu s účetními zákony a standardy. Obvykle je založeno na odlišném chápání příjmů, aktiv nebo pohledávek. Někdy bývá nazýváno také agresivní. Termín je obecně interpretován jako záměrný chybný výklad toho, co má být považováno za příjem a aktiva organizace. Kreativní účetnictví stojí za mnohými účetními skandály a návrhy reformy účetnictví. Bývá spojováno s účetními podvody, ale může být využíváno i v mezích zákona k optimalizaci výsledků [11].

Podle Marianne M. Jennings finanční podvody ve většině případů nezačínají jako podvody. Ve svém článku z *Corporate Finance Review* uvedla, že podvody vznikají z liberálního výkladu běžných výdajů a dalších diskutabilních účetních operací. Porozumění počátkům účetních podvodů je, podle ní, často přehlíženým tématem.

Finanční ředitel Enronu, Scott Sullivan, který kapitalizoval běžné náklady ve výši 11 miliard amerických dolarů, řekl: „*Odvrátil jsem se od pravdy. Víím, že jsem se mylíil. Byl to zavádějíící pokus o záchránu společnosti [11].*“

4.2 Etické rozhodování

Účetní jednotka by při rozhodování neměla opomenout důraz na spolehlivé zdroje informací, dostatečné argumenty i zohledňování pohledů všech dotčených stran.

Nástrojem při řešení složitějších problémů etického charakteru mohou být zásady definované Rolným (1998) „Obecné zásady rozhodovacích procesů etického charakteru“:

- vyhodnotit každé rozhodnutí ve vztahu k normám a zvyklostem, ve kterých žijí,
- vyhodnotit každé rozhodnutí s ohledem na obecné, všelidské morální standardy a zažitě morální konvence (slušnost, čestnost, pravdomluvnost a úcta k člověku),
- vyhodnotit každé rozhodnutí ve vztahu ke svému svědomí.

4.3 Etický kodex

Slovo kodex se vyskytuje buď samostatně, nebo spíše ve spojení s nějakou charakteristickou činností, které se týká. Toto slovo je modernější než výraz pravidlo. Dříve se používalo slovo manifest. Vztah zákonů a kodexů je takový, že zákon upravuje závazně určité činnosti, které jsou nezbytné pro rozvoj veřejného života a dáva státu pravomoci k jejich dodržování. Kodexy povětšinou pokračují na zákony tam, kde zákonná úprava není tolik nezbytná [21].

Východisko podnikatelské etiky jsou tak zvané etické kodexy. Etický kodex je definován jako určitý nástroj podnikatelské etiky. Používání je více rozšířeno v Severní Americe, ale postupně se rozšírjuje i do zemí Evropy. Etický kodex vymezuje povolené hranice chování lidí. Hranice jsou zpracovávány jak pro jednotlivé firmy, tak pro profesní asociace. Kodex slouží k jasněmu vymezení principů a pravidel chování a většinou vychází z definovaného poslání a hodnot. Jeho neopomenutelným cílem je i vytváření dobrého obrazu firmy na veřejnosti [5].

V současnosti jsou etické kodexy běžné ve firmách i v jednotlivých profesích [5].

Kodexy reprezentují dobrý nástroj řízení podniku. Mohou pomáhat při každodenním rozhodování v organizaci.

Existují dva základní typy, které jsou základní. První typ je podnikový, který upravuje především vztahy v podniku. Podle Čaníka (2006) se do druhého typu řadí profesní etické kodexy, které se týkají jednotlivých profesí.

„Pod termínem etický kodex (z angličtiny code of etics, code of conduct) rozumíme systematicky zpracovaný soubor norem a předpisů, který vymezuje a upravuje vztahy mezi členy určité komunity. Etický kodex poskytuje detailnější rozpracování, konkretizaci morálních zásad a jejich použití v podnikové praxi. Etické kodexy a jim podobné dokumenty slouží ke kultivaci podnikového klimatu a podnikové kultury [3].“

Výhody etického kodexu:

- management nemůže využívat nebo zneužívat svého postavení ve firmě,
- eliminuje osvědčené způsoby jednání,
- zlepšuje názor na firmu z pohledu veřejnosti a zákazníků,
- podklad pro vytvoření etického programu [3].

Nevýhody etického kodexu:

- u malého podniku nemusí být užitečný, v takovéto firmě je kultura založena spíše na neformálních než na formálních vztazích,
- všechny etické problémy se nedají postihnout v případě, že je etický kodex příliš obecný,
- naopak hodně detailů může dovést ke klesání účinnosti etického kodexu [3].

4.4 Společenská odpovědnost

Společenská odpovědnost neboli CSR (z anglického jazyka Corporate Social Responsibility) je určitá odpovědnost finančních subjektů za své jednání a chování. Je nástrojem pro zlepšení a zkvalitnění vztahů mezi podnikem, státem a občanem.

„Z pohledu podniku je třeba dbát nikoliv o dosažení maximálního zisku, ale optimálního zisku, který vezme v úvahu:

- všechny principy udržitelného rozvoje společnosti,

- *transparentnost v rozhodování, finančním hospodaření a personální politice firmy,*
- *pevný postoj v otázce lidských a občanských práv,*
- *začlenění problematiky dodržování etických norem jednání a chování nad rámec norem právních tak, aby firma nového typu byla schopna jednat jako „odpovědný občan [17].“*

4.5 Stockholderská teorie (stockholder)

„Tento názor předpokládá, že dokonalá konkurence odstraní z trhu nežádoucí formy jednání, které poškozují účastníky a trh jako takový. Kritériem odpovědnosti je maximalizace zisku vlastníků“.

Za nejznámějšího představitele je považován Milton Friedman. Jeho důvody jsou takové, že:

- odpovědnost nese jen reálná osoba,
- management je odpovědný jen vůči vlastníkům,
- společenská zodpovědnost snižuje svobodu společnosti a ekonomickou svobodu [17].

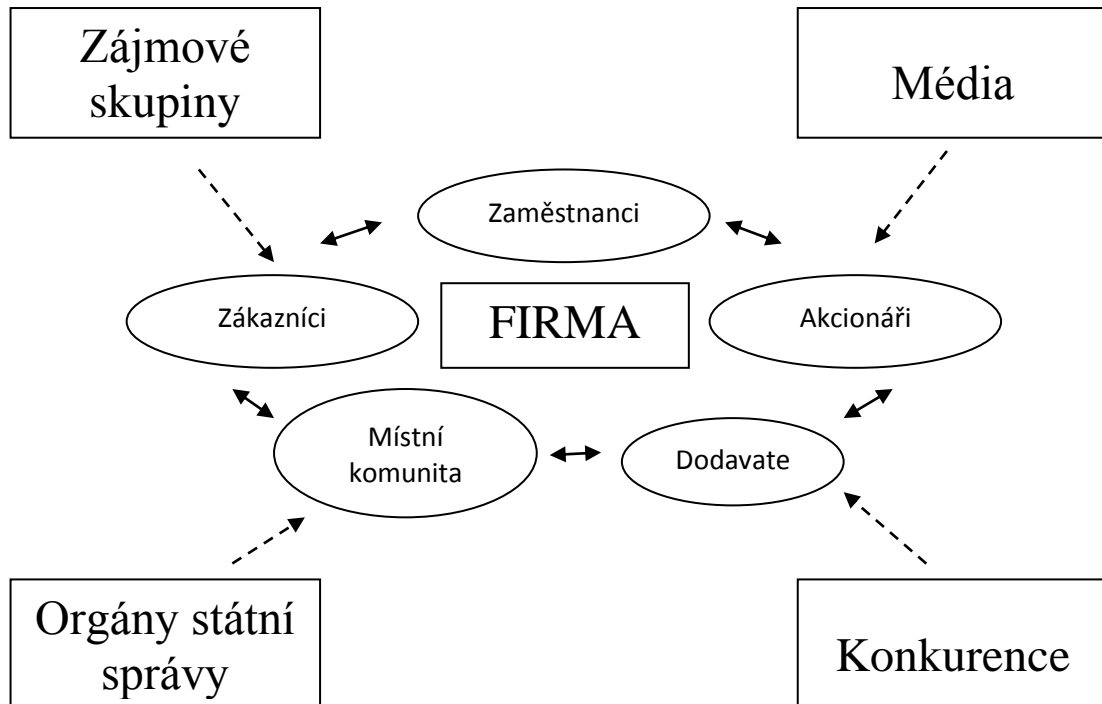
4.6 Stakeholderská teorie (stakeholders)

Odezvou na předchozí názor je teorie stakeholders. Podle této teorie by neměly být firmy zproštěny od požadavku na morální odpovědnost [17].

„Pojem ‚stakeholders‘ vznikl na začátku šedesátých let, pravděpodobně v roce 1963, jako slovní hříčka. Z anglického jazyka známe výraz ‚stockholders‘ nebo ‚shareholders‘, který označuje akcionáře nebo podílníka. Pojem ‚stakeholders‘ je tedy skupina těch, kteří mají zájem na činnosti firmy [17].“

V knize Putnová (2007), jak je vidět ze schématu 1, který je zobrazen níže, jsou mezi stakeholdery zařazeni akcionáři, zákazníci, zaměstnanci, konkurence, dodavatelé, věřitelé ale i místní společenství například média.

Schéma 1: Rozdělení „stakeholderů“ na primární a sekundární okruh

Zdroj: Putnová (2007)

Stakeholders je podle schématu rozděleno na dva okruhy. Primární přímo ovlivňují fungování společnosti. Putnová (2007) zahrnuje mezi sekundární média, konkurenci, orgány státní správy a zájmové skupiny. Z této teorie vyplývá, že by nemělo docházet ke zvýhodňování určitých skupin a to vlastníků na úkor jiných skupin (manažerů, zákazníků či zaměstnanců) k dosahování cílů jiných lidí.

Tabulka 3: Primární a sekundární "stakeholderi"

	Podstata zájmu	Podstata moci
Primární stakeholderi		
Zaměstnanci	<ul style="list-style-type: none"> - stabilní zaměstnání ve společnosti - spravedlivá odměna za práci - zdravé a bezpečné pracovní prostředí 	<ul style="list-style-type: none"> - moc kolektivního vyjednávání - pracovní činnost či stávka - publicita (propagace)
Vlastníci/akcionáři	<ul style="list-style-type: none"> - uspokojivá návratnost investic - zvýšení hodnoty akcií 	<ul style="list-style-type: none"> - hlasovací a volební právo - kontrola účetnictví a jiných dokladů
Zákazníci	<ul style="list-style-type: none"> - spravedlivá směna v hodnotě i kvalitě - bezpečné a spolehlivé výrobky 	<ul style="list-style-type: none"> - nákup od konkurence - bojkot firem
Dodavatelé	<ul style="list-style-type: none"> - pravidelné objednávky - včasné platby za dodávky 	<ul style="list-style-type: none"> - odepření dodávky - dodávky konkurenci
Konkurence	<ul style="list-style-type: none"> - ziskovost - větší podíl na trhu 	<ul style="list-style-type: none"> - tlak technologické inovace - tlak nižších cen
Malo/velkoobchod	<ul style="list-style-type: none"> - získání kvalitního zboží za přijatelné ceny - spolehlivé produkty, kterým zákazníci důvěřují a cení si jich 	<ul style="list-style-type: none"> - nákup zboží od konkurence - bojkot firem
Věřitelé	<ul style="list-style-type: none"> - získat platby za půjčky - inkasování dluhů a úroků 	<ul style="list-style-type: none"> - zastavení půjček - odmítnutí nového úvěru
Sekundární stakeholderi		
Místní společenství	<ul style="list-style-type: none"> - zaměstnání místních obyvatel - zabezpečení ochrany životního prostředí v dané lokalitě - zabezpečení rozvoje lokality 	<ul style="list-style-type: none"> - vydání/zrušení uděleného povolení - lobbystický tlak na vládu

Veřejní aktivisté	<ul style="list-style-type: none"> - monitorování činnosti a politiky firmy, aby byly v souladu s právními a etickými normami 	<ul style="list-style-type: none"> - získání podpory veřejnosti zveřejněním problému - lobbystický tlak na vládu
Média	<ul style="list-style-type: none"> - průběžné informování veřejnosti o všech otázkách týkajících se zdraví, blahobytu, ekonomického postavení obyvatelstva - monitorování činnosti firmy 	<ul style="list-style-type: none"> - šíření informací o událostech, které mají vliv na veřejnost, zejména o těch, které mají negativní důsledky
Zahraniční vlády	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomický rozvoj - sociální rozvoj 	<ul style="list-style-type: none"> - povolení k podnikání - regulační opatření
Stát a místní zastupitelství	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšení příjmů prostřednictvím daní - ekonomický rozvoj 	<ul style="list-style-type: none"> - regulační opatření, licence, povolení - moc povolovat/nepovolovat průmyslovou činnost
Veřejnost	<ul style="list-style-type: none"> - ochrana sociálních hodnot - minimalizace rizik 	<ul style="list-style-type: none"> - podpora aktivistů - kritika nebo chvála jednotlivých firem

Zdroj: Putnová (2007)

4.7 Jednání

Jednání je proces záměrné aktivity jedince, pro kterou se rozhodne. Je to jakákoli činnost, pohybová aktivita, včetně mluvení i neverbálních projevů, kterou si jedinec uvědomuje a je možné to zpětně vyhodnotit. Jednáním člověk ovlivňuje mnoho dějů a procesů, které si předem neuvědomuje. Působí tím na své okolí a určuje budoucí stav. Při vyhodnocení jednání jedince, dospějeme k tomu, že mají zpětný vliv na jedincovo prožívání, a to ve smyslu pozitivním i tak negativním. Jako příklad negativního prožívání Vymětal (2004) uvádí v knize *Obecná psychoterapie pocit viny* jako důsledek neetického jednání.

Především jde o prostý fakt, že svému vlastnímu jednání a jednání druhých lidí připisujeme mravní hodnotu. Lidské praxi se přikládá mravní význam. Hodnotíme jednání (vlastní a cizí) jako dobré nebo špatné, chválíme je nebo káráme, schvalujeme nebo odmítáme. Ale posuzujeme mravně i osoby. Anzenbacher (1992) říká, že jsou dobré nebo špatné, mravné nebo nemravné, svědomité nebo nesvědomité. Morální hodnocení se konečně týká i sociálních útvarů, např. poměrů v sociální oblasti, týká se institucí, struktur, zákonů a ustanovení, jež hodnotíme jako spravedlivé nebo nespravedlivé, lidské nebo nelidské.

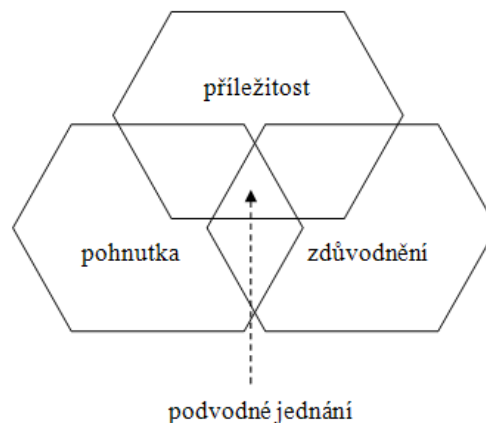
Mravní hodnocení se ovšem týká prvotně jednání a sekundárně osob a sociálních útvarů. Osoby posuzujeme mravně na základě jejich jednání a sociální útvary hodnotíme, protože jsou výsledkem jednání a mohou být utvářeny jednáním [25].

4.8 Charakteristika podvodných jednání

Se spácháním podvodného jednání většinou souvisí tři základní faktory, které jsou níže na obrázku 1:

- příležitost,
- stimul nebo tlak, aby zaměstnanec podvodné jednání spáchal,
- racionální zdůvodnění podvodného jednání [13].

Obrázek 1: Základní faktory související se spácháním podvodných jednání

Zdroj: Molín (2011)

Vymezuje se tak tzv. trojúhelník podvodu. Kde se střetnou tři faktory (příležitost, pohnutka a zdůvodnění), vzniká podvodné jednání.

Členění podvodného jednání

Protiprávní jednání je děleno na 4 různé druhy deliktů či závažných činů:

- soukromoprávní delikty,
- správní delikty,
- disciplinární delikty,
- trestné činy [13].

Více jsou popsány ve schématu 2.

Soukromoprávní delikty

Tyto delikty jsou sankcionované soukromoprávní metodou úpravy. Podle Molína (2011) jsou dělené na:

- občanskoprávní delikty,
- obchodněprávní,
- pracovněprávní.

Odpovědnostní vztah vzniká pouze mezitím, kdo nesplnil povinnost, a subjektem, kterému újma vznikla.

Disciplinární delikty

V publikaci pana Molína (2011) jsou disciplinární delikty vyčleněny do speciální skupiny, někdy jsou však řazeny do správních deliktů. Je to jednání, jež porušuje určitý řád, disciplínu či kázně založené na plnění speciálních právních povinností. Typicky se jedná o vztahy např. členů profesních komor s profesní komorou. Mezi disciplinární sankce patří např. veřejná důtka, důtka, ale také důrazné sankce jako např. vyloučení. Více ve schématu 2.

Správní delikty

Tento delikt je společensky škodlivé protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, kde jsou uvedeny i uložení různých sankcí. Úprava správních deliktů je roztržena do více zákonů, je možné rozlišovat následujících druhy správních deliktů (grafické zobrazení ve schématu 2):

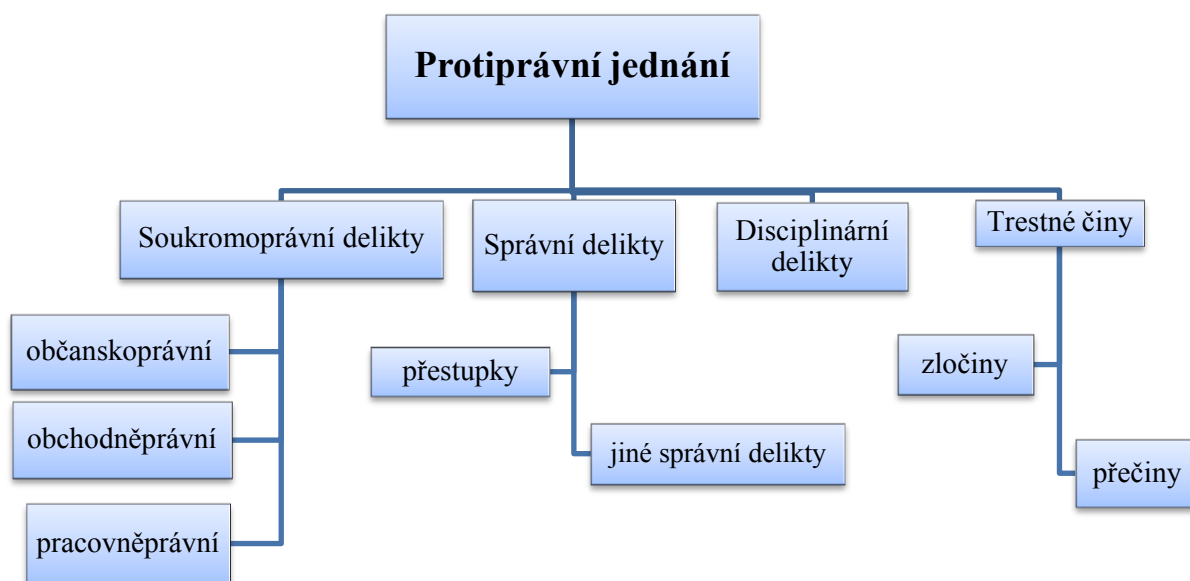
- přestupky,
- správní delikty právnických a fyzických osob, které jsou postihované na základě objektivní odpovědnosti,
- jiné správní delikty fyzických osob, které jsou postihované na základě subjektivní odpovědnosti [13].

Trestné činy

Trestné činy lze označit za nejzávažnější formu protiprávního jednání.¹ Hranice mezi trestným činem a správními delikty je především v závažnosti deliktu.

¹ Trestné činy jsou jako jediné soudně trestné delikty.

Schéma 2: Členění podvodného jednání

Zdroj: Molín (2011)

4.8.1 Charakteristika a členění vnitřních podvodných jednání

Podle Čírtkové (2005) je vnitřní podvodné jednání je většinou důsledkem špatného či nepoctivého jednání zaměstnanců přímo v organizaci, kteří mají většinou velkou odpovědnost, důvěryhodné postavení či důležité pravomoci. Technika jim velice usnadňuje páčání této kriminální činnosti a většinou pomáhá zakrývat či likvidovat důkazy spojené s činností. V literatuře se často můžeme setkat s pojmem „interní kriminalita“. Důkladněji a výstižněji lze tento druh kriminální činnosti pojmenovat souslovím kriminalita „bílých límečků“, který je používán v poslední době stále častěji.

Většinou se jedná buď o stálé zaměstnance, v některých případech i bývalé zaměstnance, kteří podnik a celkové fungování podniku velice dobře znají.

Někteří zaměstnanci nepáchají podvodné jednání přímo za účelem obohacení sebe sama z vlastní iniciativy, nýbrž je tato činnost prováděna na objednávku nebo na příkaz vedení (pachatel je ve spojení zvenčí).

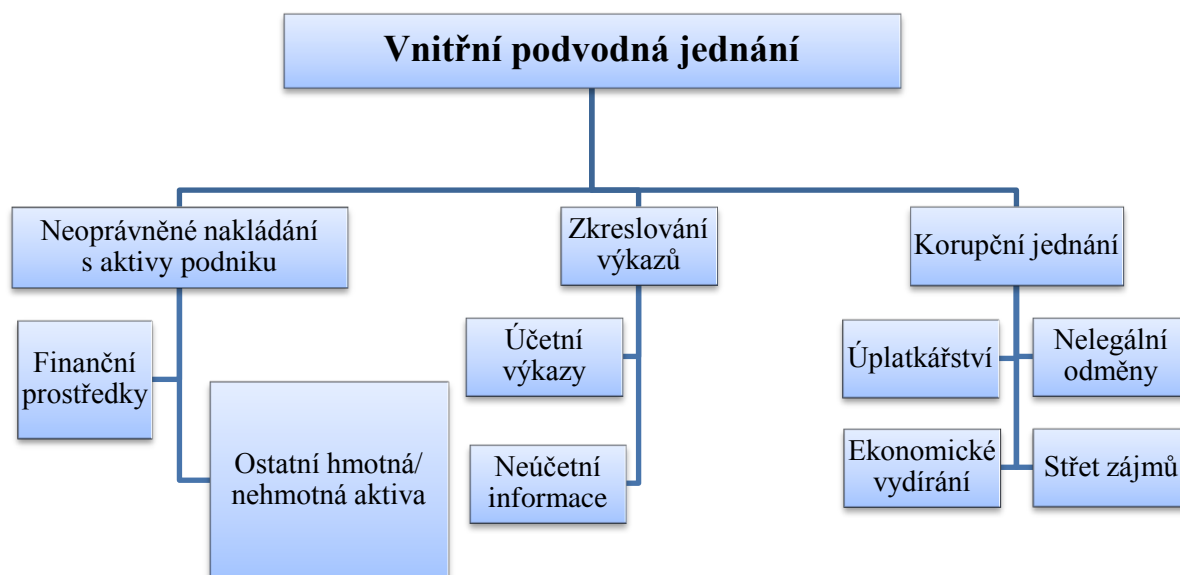
Podvodné jednání lze rozdělit do tří kategorií a osmi subkategorií, které je zobrazeno níže ve schématu 3.

Podle Molína (2011) bylo zmíněno, že různorodost forem podvodných jednání uvnitř podniku, lze přiřadit do některé ze základních skupin. Mezi základní skupiny patří:

- neoprávněné nakládání s aktivy podniku,
- zkreslování výkazů (níže popsáno a rozděleno ve schématu 4),
- korupční jednání.

Další členění základních skupin je uvedeno ve schématu 3.

Schéma 3: Členění vnitřních podvodných jednání

Zdroj: Molín (2011)

Zkreslené či zmanipulované výkazy v účetnictví

Molín (2011) popisuje zkreslování výkazů zejména účetních. Nejběžnější činnosti spadající do kategorie vnitřních podvodných jednání jsou nejčastěji označovány falšování finančních i nefinančních výkazů organizace.

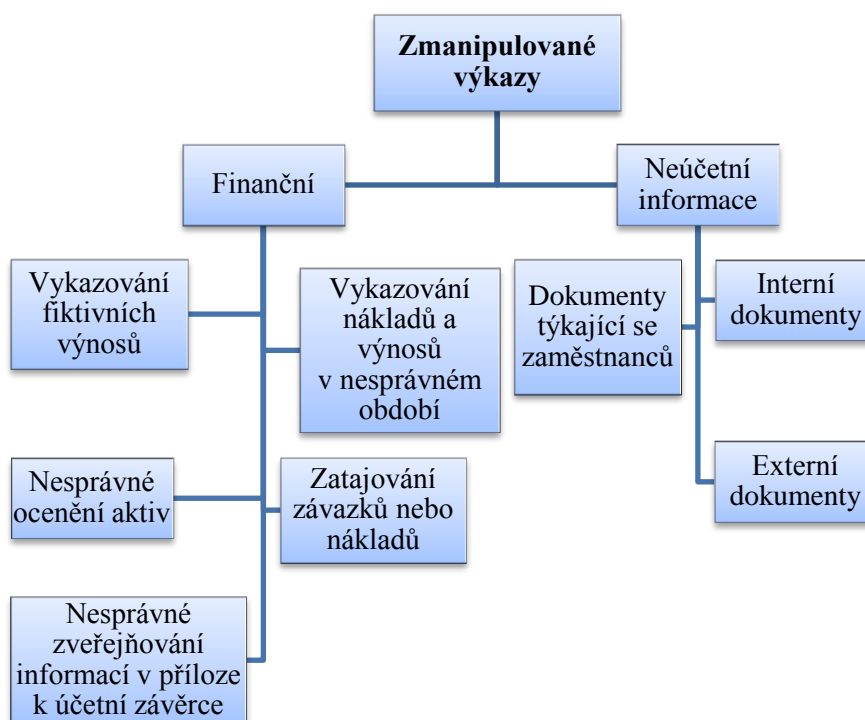
Cílem pachatele může být:

- snížení zdanitelného základu organizace,

- dosažení příznivých hodnot indikátorů, které jsou důležité pro udělení výše odměn pachateli nebo získání úvěru pro vlastníky apod.

Podrobnější členění aktivit majících povahu zmanipulování výkazů, je schematicky zobrazeno ve schématu 4:

Schéma 4: Zmanipulované či zkreslené výkazy

Zdroj: Molín (2011)

Zmanipulované výkazy se dělí na finanční a neúčetní informace. Níže podle Molína (2011) popíše sféru finanční.

Vykazování fiktivních výnosů

Podstatou fiktivních výnosů dochází především při zaúčtování tržeb za prodané zboží nebo služby, které ve skutečnosti nejsou realizovány. Výnosy se nejčastěji vztahují k neexistujícím obchodním partnerům. Pro zakrytí podvodného jednání se využívají techniky zpětných operací např. vrácení zboží nebo udělení slev [13].

Vykazování nákladů a výnosů v nesprávném období

Tento typ zmanipulování výkazů je nejčastějším důsledkem úmyslného porušení principu přiřazování nákladů výnosům. Příčinou také může být u této formy podvodného jednání i předčasné vykazování výnosů.

Poměrně samostatnými případy jsou varianty dosahování tržeb a jejich správného vykazování. Dochází tak krátkodobě k růstu výsledku hospodaření z důvodu vyšších prodejů. Tento případ se týká, zejména odvětví s vyššími maržemi.

Další způsob je odsouvání nákladů do pozdějšího období. Účtování nákladů v pozdějším období než se kterým časově a věcně souvisejí [13].

Ve finančním oddělení je také nesprávné ocenění aktiv, zatajování závazků nebo nákladů a nesprávné zveřejňování informací v příloze k účetní závěrce.

Nesprávné ocenění aktiv

Molín (2011) rozlišil dvě formy nesprávného ocenění aktiv a to:

- nesprávné vyšší ocenění aktiva při jeho pořízení,
- snížení ocenění aktiva v situacích, kdy je to vyžadováno.

Pro první formy jsou rizikové případy podnikových kombinací, pořízení fixních aktiv atp. U druhé formy „snížení ocenění aktiva v situacích, kdy je to vyžadováno“ se může jednat nejčastěji o aktiva ve formě zásob a pohledávek.

Zatajení závazků nebo nákladů

Z krátkodobého hlediska lze zatajením rozumět případům úmyslného opomenutí jejich zaúčtování. U tohoto způsobu je nepochybné, že dochází k jejich častému odhalení. Složitější situace nastávají při úmyslného nezaúčtování rezerv, které mohou často souviset zejména se záručními opravami, budoucími závazky apod. Do této kategorie se řadí případy neoprávněné aktivace majetku do rozvahy [13].

Nesprávné zveřejňování informací v příloze k účetní závěrce

Podle Molína (2011) je cílem podobného podvodného jednání takový, aby držitel účetních výkazů neobdržel všechny, popřípadě významné informace, které se týkají finanční pozice podniku.

4.8.2 Charakteristika a členění vnějších podvodných jednání

Vnější podvodné jednání je působení osob a institucí na podnik zvenčí a způsobení škody organizaci za účelem vlastního obohacení či jiného prospěchu. Podvod činí například paděláním listin nebo jiným způsobem ovlivní pracovníky a uvedou je v omyl nebo omylu pracovníků jen využijí. K páchání kriminální činnosti jsou firmy zejména využívány k výrobě falzifikátů a padělků. Je to snadnější a lépe tak zakryjí podvodný čin [4].

Vnější podvodná jednání mohou mít různé formy, které je možno rozdělit do dvou základních skupin. V knize je Čírtková (2005) popsala tak, že se projevují jako činnosti směřující k „ovlivnění“ zaměstnance poškozené organizace, a to většinou při osobním jednání nebo prostřednictvím padělané dokumentace použitých za účelem získání finanční hotovosti či dosažení jiného materiálního prospěchu.

Druhá skupina se pohybuje na úrovni dodavatel-odběratel, bankovních či pojišťovacích transakce nebo při plnění finančních závazků mezi stranami, například podvod směnečný, pojistný, úvěrový, reklamační či jiný podvod.

4.8.3 Společné znaky podvodných jednání

Vnitřní a vnější podvodná jednání mají určité společné znaky, které uvádí Čírtková (2005):

- jednání jsou prováděna beze zbraně,
- podvodného jednání se pachatelé dopouštějí za účelem osobního obohacení tj. dosažení zisku ve prospěch dotyčného. Toto jednání často přináší větší prospěch než tzv. „klasická kriminální činnost“,
- zpravidla jsou tato jednání provedena tak, že pachatel uvede jinou osobu v omyl nebo využije jejího omylu či zatají podstatné skutečnosti. Jednání mají většinou dopady nepřímo na organizaci v podobě poškození dobrého jména či ztrátu prestiže firmy,
- obě skupiny využívají stále dokonalejší techniky. Často jim technika pomáhá v likvidaci důkazů a pachatelé tudíž zůstanou v anonymitě,
- jednání jsou variabilní, protože pachatelé vymýšlejí stále nové způsoby, aby překonali systémy ochrany nebo vnitropodnikové ochranné kontrolní systémy,

- podvodná jednání využívají nedostatků v kontrolních systémech.

4.8.4 Profesní odpovědnost

Jako samostatnou kategorii Molín (2011) označil tzv. profesní odpovědnost. V širším pojetí lze označit a vymežit jako odpovědnost vztahující se k povolání, ke kterému musí mít zaměstnanec určitou kvalifikaci. Jsou to osoby, které při své práci využívají odborné znalosti a zkušenosti. Kromě odpovědnosti morální nebo etické je ve sféře profesní odpovědnosti také zahrnuta odpovědnost právní.

5 Vybrané příklady z praxe a jejich analýza

Pro ilustraci jsem si udělala fiktivní firmy, na kterých budu ukazovat příklady etického a naopak neetického chování firem.

Ještě než začnu popisovat různost jednání členů firem, tak popsala typického podvodníka. Jinak je současný podvodník, už od dávných dob, nazýván jako „tzv. bílé límečky“ Nejnovější tiskovou zprávu jsem našla z roku 2011.

Tato a další zajímavá zjištění vyplynula z unikátního průzkumu mezinárodní sítě poradenských společností KPMG *Who is the typical fraudster – KPMG Analysis of global patterns of fraud*. Materiál co předkládám, se zakládá na 348 reálných případech zpronevěry, které pro své klienty řešily kanceláře KPMG v 69 zemích světa [19].

Riziko podvodu je ovlivněno především psychologickými faktory, současnou životní situací apod. Při těchto indikátorech musíme zpozornět, i když nejsou přímým důkazem podvodného jednání. Když odhalíme u zaměstnance více faktorů neetického jednání, tím spíše je potřebné udělat patřičné kroky k nápravě. Mezi faktory patří například život nad poměry nebo naopak finanční potíže, závislosti různého druhu, dobré až blízké vztahy s obchodními partnery nebo zákazníky a v neposlední řadě nepříjemné záležitosti v rodině (složitá rodinná situace).

Jsou ale případy, kdy se zaměstnanec, manažer nebo nějaký ekonomický subjekt s etickým jednáním narodí. Závisí ale na povaze ekonomického subjektu.

Z globálního hlediska se navyšuje podíl podvodů a většinou je mají na svědomí vrcholoví manažeři, u čtvrtiny z nich dokonce figurují samotní generální ředitelé. Celosvětově se nejčastěji podvádí ve finančních odděleních, v České republice pak v odděleních nákupu, provozu a prodeje. K odhalení nějakého podvodného jednání od jeho počátku dojde v průměru za tři roky.

5.1 Profil typického podvodníka

Pohlaví

Nejčastěji podvody konají muži, kteří pracují ve finančním oddělení nebo na jiné pozici související s firemními financemi. Muži tvoří bezmála 90 % všech vyšetřovaných pachatelů. Podíl žen je mezi vyšetřovanými vyšší v Americe kolem 22 %, Asie a Tichomoří okolo 23 % a naopak nižší nalezneme v Evropě, na Středním východě a v Africe okolo 8 %.

Vzdělání

Ve většině případů se jedná o vysokoškolské a v menším měřítku o středoškolské pachatele.

Věk

Typický podvodník se věkově pohybuje mezi 36 až 45 lety.

Délka zaměstnání ve firmě

Ve společnosti většinou zaměstnanec působí mezi 5 a 10 lety a to na úrovni vyššího managementu. V 60 % vyšetřovaných případů pracoval pachatel pro společnost před zjištěním podvodného jednání déle než pět let, přičemž 33 % bylo ve společnosti zaměstnáno dokonce 10 let a více. Průzkum zjistil, že od počátku podvodného jednání do jeho odhalení v průměru uplynou 3 roky.

Postavení

Zaměstnanec je na úrovni vyššího managementu. Ředitelé firem páchají podvody stále častěji než nižší management. Z pouhých 11 procent členů nejvyššího vedení, kteří se na podvodech podíleli v roce 2007, kdy KPMG realizovala svůj první průzkum tohoto typu, se procento generálních ředitelů podílejících se na podvodném jednání vyšplhalo na 26 % v roce 2011. „Dané zjištění je alarmující pro společnosti po celém světě,“ komentuje výsledky studie Jimmy Helm, zaměstnanec oddělení forenzního šetření společnosti KPMG pro střední a východní Evropu. „Dopady recese, tlak na splnění finančních výkonů společnosti, ale i prémie vázané na výkon. To všechno jsou faktory, které mohou vyústit v podvod,“ doplňuje Helm. Podle studie totiž vedoucí pracovníci firem dokáží lépe obejít interní obranné mechanismy, což jim v

kombinaci s důvěrou, kterou v rámci firmy mají, vytváří dokonalé podmínky pro spáchání podvodu.

Na rozdíl od celosvětových statistik, ze kterých vychází nejnáchylnější k podvodům zaměstnanci finančního oddělení, v České republice nejčastěji na čele figurují pracovníci oddělení nákupu a prodeje. Podle průzkumu bylo 89 % osob vyšetřovaných ve střední a východní Evropě zaměstnáno u firmy déle než tři roky (z nichž více než polovina déle než šest let). V 52 % případů probíhalo podvodné jednání po dobu delší než tři roky, teprve pak bylo odhaleno.

Jednotlivec nebo skupina

Z dalších zajímavých závěrů průzkumu vyplývá, že v 61 % případů má podvodník komplice. Nejčastěji se jedná o dodavatele (okolo 48 %) a zákazníky (okolo 22 %). Pravděpodobnost, že pachatel spolupracuje na podvodném jednání s dalšími osobami, se výrazně zvyšuje u mužů okolo 64 % než u žen okolo 33 %.

Faktory podněcující k podvodnému jednání

Průzkum dále definoval několik varovných signálů, které mohou pomoci podvodníka identifikovat. Patří mezi ně i fakt, že si zaměstnanec nebere dovolenou, nestojí o povýšení a neuvádí k tomuto rozhodnutí žádné důvody. Jeho životní styl se zdá být v nepoměru k předpokládaným příjmům. Tyto signály však společnosti často ignorují – v roce 2011 na ně reagovalo jen šest procent ve srovnání s téměř čtvrtinou (24 %) z celkového počtu šetřených případů v roce 2007. Ve střední a východní Evropě se situace jeví v pozitivnějším duchu – na varovné signály společnosti v posledních třech letech reagovaly ve zhruba 11 % případů.

Kontrolní mechanizmy ve firmách

Ve firmách se většinou podceňují kontrolní mechanizmy a to nahrává podvodníkům. Fakt, že odhalit podvod trvá u více než poloviny případů déle než tři roky, naznačuje, že společnosti nemají dostatečné kontrolní mechanizmy nebo zkrátka nejsou připraveny na všechny relevantní hrozby. Proti roku 2007 totiž došlo u interních kontrolních mechanismů k výraznému oslabení a dohled managementu je o poznání méně ostražitý. Zodpovědnost za ekonomické toky ve firmě se přesunula na konkrétní jednotlivce, což v kombinaci s obecným přehlížením varovných signálů vytváří dokonalé prostředí k páčání podvodů. V roce 2011 dramaticky vzrostl podíl zneužití interních kontrolních mechanismů, a to ze 49 % v roce 2007 na 74 %.

Firmy většinou o zpronevěrách mlčí

Celosvětová analýza ukazuje, že pouze 23 % zjištěných případů podvodného jednání bylo oznámeno veřejně a 46 % uvnitř organizace. Proti tomu bylo ve střední a východní Evropě interně komunikováno méně než 30 % případů podvodného jednání a pouze 11 % jich bylo zveřejněno. K oznámení státním orgánům došlo ve střední a východní Evropě pouze ve dvou procentech případů, což je ve srovnání s celosvětovým průměrem (okolo 13 %) a západní Evropou (okolo 11 %) naprosto zanedbatelné číslo.

Jako nejčastější formu postihu podvodného jednání zvolili respondenti ze střední a východní Evropy disciplinární opatření, která byla přijata ve 33 % případů, následovala rezignace a dobrovolný odchod, okolo 24 %. Nicméně právní kroky byly podniknuty pouze v 17 % případů a civilní náhrada škody byla uplatněna pouze ve dvou procentech. Výskyt podvodných jednání nabízí managementu příležitost vyslat organizaci a obchodním partnerům jasný signál, že takovéto chování nebude v žádném případě tolerováno. Výzkum nicméně ukazuje, že firmy této příležitosti stále ještě nevyužívají. Strach o pověst a dobré jméno společnosti evidentně převažuje.

5.2 Chování firem etické a neetické, protiprávní jednání

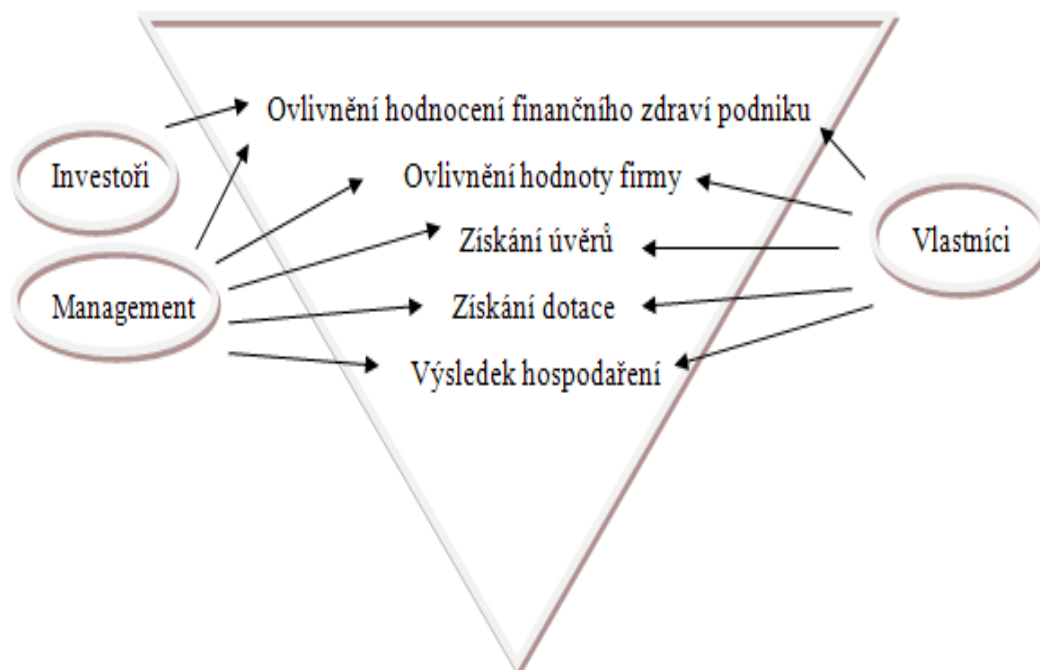
5.2.1 Manažerské faktury

Podle názoru autorky větší riziko nastává u podniků, kde je na jedné straně hlavní mateřská firma a na druhé je několik poboček dceřiných. Příklad z praxe Firma X se chová neeticky a používá k tomu tzv. manažerské faktury. Mateřská společnost vydá manažerskou fakturu svojí dceřině společnosti, přičemž ta k tomu nemá žádné doklady. Dceřiný podnik vyplatí mateřské firmě určitý obnos, který je napsán na faktuře, ale není schopna výdaj podložit doklady. Této faktuře by se spíše dalo říci faktura „fiktivní“. Dceřiné podniky se v tuhle chvíli stávají tzv. „dojnými kravami“ mateřského podniku.

5.2.2 Snaha o snížení daní

Podle Drábkové (2011) nejvíce tento způsob můžeme spatřit v zemích, kde je více či méně spojeno daňové a finanční účetnictví. Tento způsob ukazuje na subjekty a jejich motivaci k nekalému zacházení s účetními daty. Chování takového subjektu je posouzeno jako aplikace kreativních metod účetnictví nebo nelegální, které je postižitelné Trestním zákonem. Motivace je vyobrazeno na obrázku 2.

Obrázek 2: Motivace při manipulaci účetních výkazů

Zdroj: Drábková (2011)

5.2.3 Vypláčení mezd tzv. „mrtvým duším“

Tzv. „mrtvá duše“ je osoba, která je v podniku zaměstnána, ale přitom v podniku nevykonává žádnou činnost. Této osobě je vyplácena mzda. Tato osoba může být buď smyšlená anebo reálná. Pachatel k vykonání tohoto protiprávního jednání musí zajistit určité důležité dokumenty:

- osoba musí být začleněna do personální a mzdové evidence konkrétního podniku,
- o osobě musí být vedeny nějaké záznamy o výši mzdy a především o počtu odpracovaných hodin, tzv. docházka,
- v poslední řadě musí existovat bankovní účet v případě reálné osoby. V případě smyšlené pachatel vytvoří účet sám. V některých případech se vyplácí mzda v hotovosti, ale je to rizikovější ve smyslu odhalení pachatele [13].

5.2.4 Neschopnost splácet všechny své závazky vůči dodavatelům

V případě nedostatku peněžních prostředků ve firmě, se uskutečňuje tzv. poměrné umoření závazku nebo umoření celého závazku. Formou neetického jednání ve firmě X je například upřednostnění majoritního dodavatele či jinak spřáteleného a tím i udržení dobrých obchodních vztahů, a umoření celého závazku najednou. Za etické chování je považováno, že každou a to bez výjimky, dlužnou částku umořují například 10% z dlužné částky.

5.2.5 Evidence a následné padělání počtu odpracovaných hodin či zvýšení mzdové sazby

Protiprávní jednání musíme nejdříve rozdělit na případy zaměstnanců, kteří jsou hodnoceni na základě odpracovaných hodin a zaměstnanců hodnocených měsíční mzdou.

- a) u padělání počtu odpracovaných hodin i zvýšení sazby hodinové mzdy se jedná o pozměnění záznamů,

- b) u zaměstnanců, kteří jsou odměňováni měsíční mzdou, je nedůležitější zejména neoprávněné zvýšení takové mzdy, může se také jednat o určité pozměňování záznamů.

Vlastní zkušenosti z praxe:

Podle názoru autorky se tenhle typ podvodu nejvíce využívá u pracovních smluv zvaných „Dohoda o provedení práce“. Dohoda o provedení práce je upravena podle § 75 Zákoníku práce v tomto znění: „ *Rozsah práce, na který se dohoda o provedení práce uzavírá, nesmí být větší než 300 hodin v kalendářním roce. Do rozsahu práce se započítává také doba práce konaná zaměstnancem pro zaměstnavatele v témže kalendářním roce na základě jiné dohody o provedení práce. Musí být uvedena doba, na kterou se tato dohoda uzavírá.*“

Tento typ smlouvy je nejčastěji využíván pro studenty, kterým se také říká tzv. „brigádnické smlouvy“. Myslím si, že 300 hodin za kalendářní rok je podle mého názoru málo v případě, že by si chtěl student vydělávat celé prázdniny a občas si i přivydělat přes školní rok. Řešení nedostatku hodin je většinou jednoduché. Celkový počet hodin vydělím dvanáctinou tj. $\frac{300}{12} = 25$ hodin za měsíc. Student má v dohodě napsanou hodinovou sazbu mzdy například 70 Kč za hodinu a v daném měsíci odpracoval dohromady 60 h. V případě, že by to mělo být v etickém rámci, aby vše bylo podle zákona, bych vynásobila počtem hodin za měsíc a hodinovou sazbu mzdy tj. $25 \cdot 70 = 1\,750$ Kč. Pracovník ale odpracoval 60 hodin za měsíc. Zbytek tj. 35 hodin vynásobím hodinovou sazbou mzdy tj. $35 \cdot 70 = 2\,450$ Kč a jako mzdová účetní bych to dala do části „Odměny“.

Další způsob:

Hodinová mzda není ve smlouvě určena, tak se celková mzda, která má být vyplacena vydělí počtem hodin a vznikne sazba za hodinu. Z předchozího příkladu by to bylo $4200 \div 60 = 168$. Zaměstnanec by tudíž měl hodinovou sazbu 168 Kč a ne 70 Kč.

5.3 Analýza (metodický postup)

Vymezení obsahu a cíle dotazníku

Dotazník je zaměřen na zaměstnance ve finanční oblasti a řídicí pracovníky v manažerských pozicích. Výzkum je zaměřen na oblast podvodů, etického či neetického jednání. Respondenti jsou především z jižních Čech.

Sběr dat

Sběr dat je proces získávání informací od vybrané skupiny respondentů. K tomu, abych získala konkrétní informace a mohla splnit cíl práce, jsem musela získat příslušná data z vybraného souboru. Vybraným souborem byli zaměstnanci ve finanční a manažerské oblasti.

Užívaná technika při sběru dat pro konkrétní práci

Pro získání informací od respondentů jsem použila dotazníkové šetření. Dotazník je jedním z nejužívanějších nástrojů při sbírání informací od respondentů. V první řadě je to sběr primárních údajů. Je to tzv. formulář s otázkami, ze kterého jsou získány názory a fakta od respondentů. Respondenti odpovídají na připravené otázky nebo vybírají z různých možností. Dotazníková forma výzkumu je levná forma a je na to vynaložena menší námaha. Výsledná data se dají snadno zpracovat. V dotazníku jsem použila uzavřené a polootevřené otázky. U otázek uzavřených jsem respondentům nabídla několik možných možností. Respondent má možnost si vybrat jednu nebo více variant. Výhodou uzavřených otázek je pro respondenta snadné a rychlé vyplnění. Nevýhodou je, že respondentovi nemusí vyhovovat žádná z nabízených odpovědí a tudíž odpoví nahodile (ne podle skutečnosti). V dotazníku se také nachází otázky polootevřené, tj. kombinace otevřených a uzavřených otázek. Respondent má možnost vybrat si z nabízených možností nebo uvést variantu vlastní.

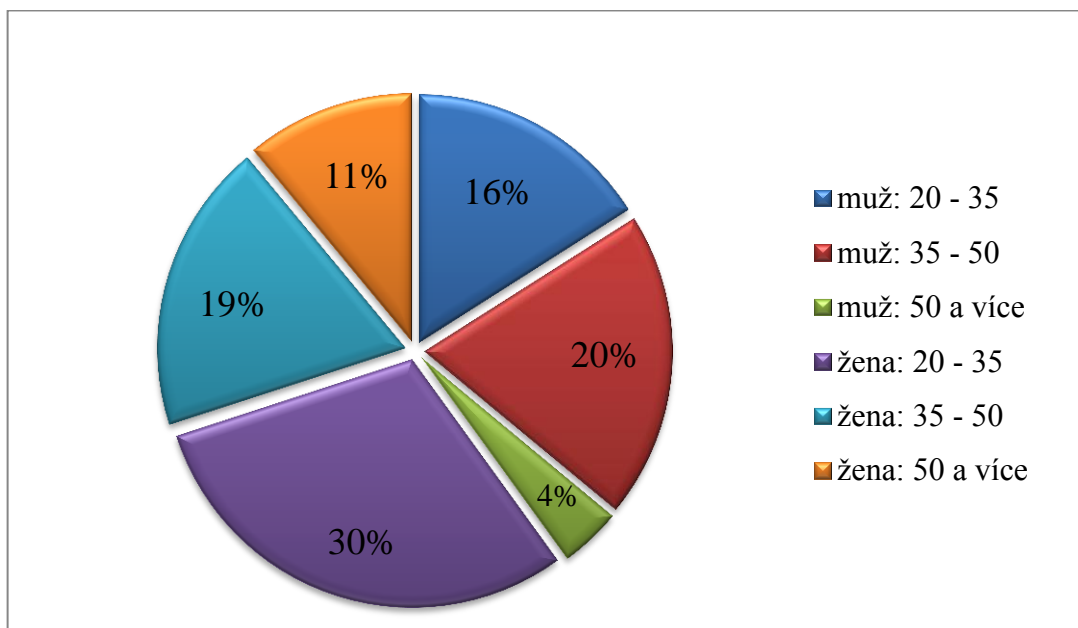
Zpracování dat

Data byla zpracována z dotazníků následujícím způsobem. Jednotlivé odpovědi u každé otázky byly nejdříve sečteny a poté přepočítány na procenta. Vybrala jsem nezajímavější údaje a u některých otázek jsem vypracovala i graf. Data z dotazníků jsem zpracovala pomocí programu Microsoft Word a graficky vyjádřila pomocí programu Microsoft Excel.

Vyhodnocení dotazníku

Otázka 1: Váš věk a pohlaví. Respondenty jsem rozdělila do dvou skupin a 3 věkových kategorií. Největší počet respondentů bylo ve věku 20 – 35 let (30 %) a bylo to ženské pohlaví. Mezi mužským pohlavím byla nejpočetnější skupina ve věku 35 – 50 let (20 %). Naopak nejméně bylo mužů ve věku 50 a více let, kterých bylo pouze 4 %.

Graf 1: Věk a pohlaví

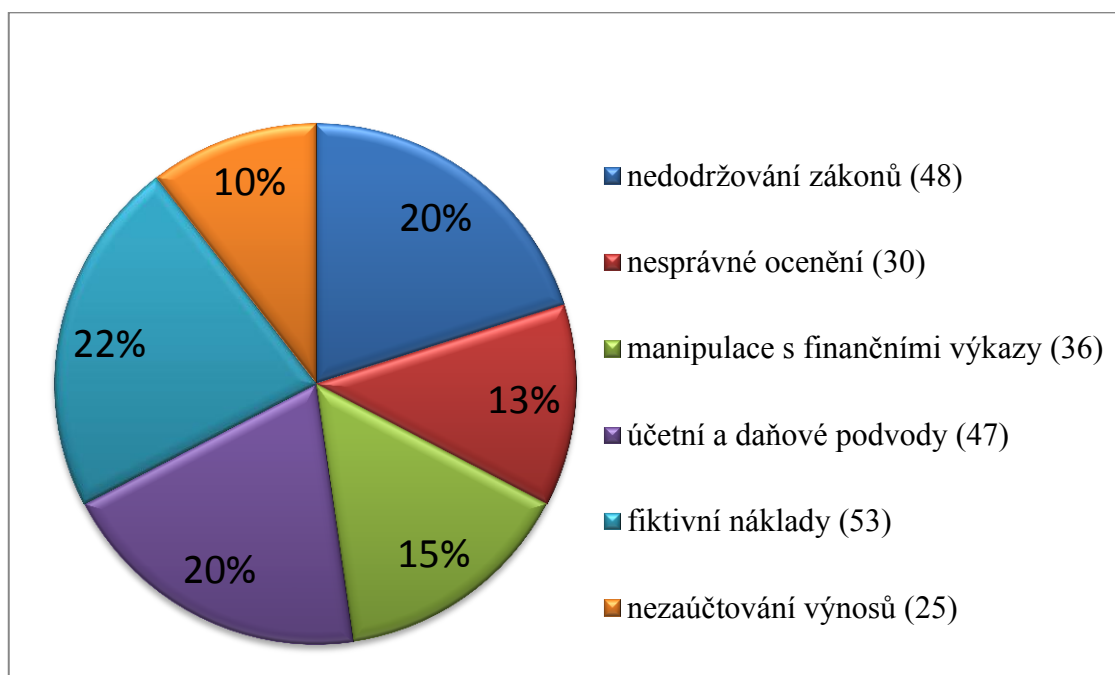

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 2: Na jaké pozici jste v současné době nebo jste byli v minulosti zaměstnání? Respondenti měli na výběr ze dvou variant a to zaměstnanci v účetní oblasti (účetní, hlavní účetní, fakturantka apod.) a zaměstnanci či zaměstnavatelé v manažerské oblasti (vedoucí finančního oddělení, finanční ředitel apod.). Sběr dat ukázal, že v účetní oblasti je zaměstnán větší počet osob a to 61 %. V oblasti manažerské se nachází 39 %.

Otázka 3: Jaké etické problémy v současné účetní praxi považujete za nejrozšířenější? (3 možnosti). Respondenti považují za 3 nejrozšířenější možnosti: fiktivní náklady a to 22 %, nedodržování zákonů a to 20 % a účetní a daňové podvody (20 %). V závorce je uveden počet respondentů.

Graf 2: Nejrozšířenější etické problémy v praxi

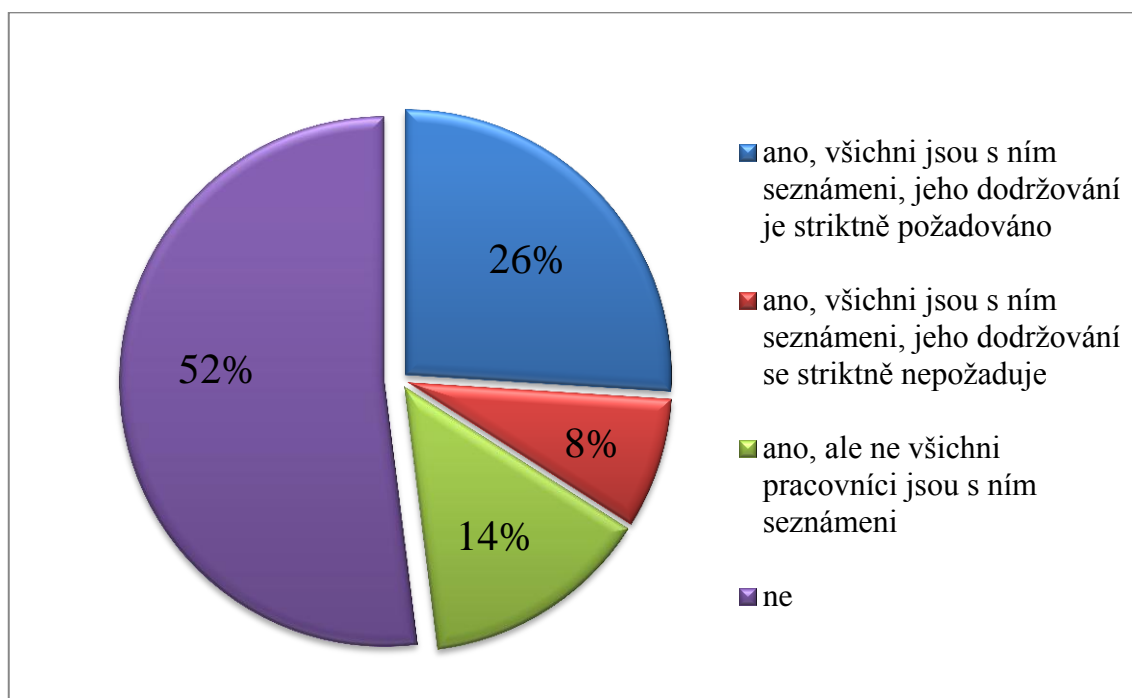

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 4: Setkal/a jste se při výkonu své práce s neetickým jednáním nebo podvodem? Pokud ano s jakým. Nejvíce respondentů na tuto otázku odpovědělo tak, že se s podvodem či neetickým jednáním ještě nesetkali (26 %). Druhou nejčastější odpovědí byly dvě možnosti a to, že se setkali se zmanipulovanými výkazy (faktury, dodací listy) a to 15 % či nedodržování legislativy (15 %). Respondenti měli možnost mi napsat své názory k jednotlivým odpovědím. K odpovědi „nesetkal/a“ mi respondent/ka dopsal/a odpověď spíše jen neúmyslné jednání či opomenutí. U zpronevěry majetku byl dopsán komentář nelegální převody skladových zásob. Do otevřené otázky označené „jiné“ vložil respondent odpověď porušování zákoníku práce.

Otázka 5: Existuje ve vaší firmě etický kodex v písemné formě? K mému překvapení nejvíce respondentů odpovědělo „ne“ a to přes polovinu respondentů (52%). V 26% dotázaných respondentů etický kodex existuje, všichni pracovníci jsou s ním seznámeni a dodržování je striktně požadováno.

Graf 3: Existence etického kodexu v písemné formě

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 6: Poruší-li zaměstnanec etický kodex společnosti, co uděláte, pokud Vám kodex ukládá každé takové porušení hlásit? Téměř polovina dotázaných označila odpověď, že nejdříve napomene dotyčného (44 respondentů) jako druhou nejčastější odpověď označili respondenti „ohlásit přestupek, jen pokud se jedná o závažné porušení důležité části kodexu“ a to v 38 respondentů. Nejméně byly označeny odpovědi, že zaměstnanci ohlásí porušení pouze, pokud je k dispozici anonymní informační linka anebo podobný prostředek či ohlásí každé porušení, protože pravidla firmy to tak vyžadují. U polootevřené otázky byla část pro otevřené odpovědi pod názvem „jiné“. Na tuto otázku respondenti uvedli následující výroky:

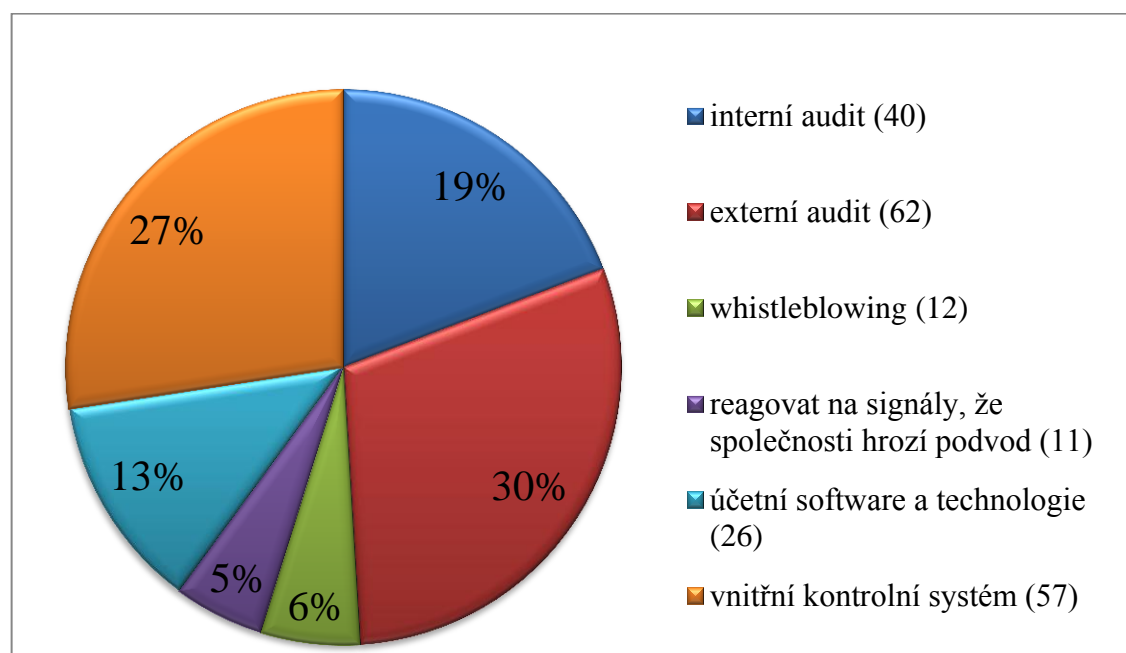
- „*etický kodex vůbec nemají a porušení řeší v rámci své kompetence s dotyčným zaměstnancem přímo*“,
- „*při prvním zjištění dotyčného napomene, podruhé dotyčnému zaměstnanci dá výpověď*“,
- „*bez okolků vyhodí zaměstnance při prvním zjištění porušení etického kodexu*“,
- „*pracuji jako účetní (osoba samostatně výdělečně činná) a služby poskytují dodavatelsky*“,

- „pracuji jako osoba samostatně výdělečně činná, takže vyžaduji nápravu“;
- několik respondentů jsem také zahrnuo, že u nich ve firmě neexistuje etický kodex, tak že na to nemohou odpovědět.

Otázka 7: Vyvíjí na Vás zaměstnavatel tlak na porušování legislativy například v souvislosti se snížením daňové povinnosti? Nejvíce respondentů odpovědělo na tuto otázku, že po nich zaměstnavatelé nevyžadují porušování legislativy. Je o tom přesvědčeno 56 % respondentů. Dle mého názoru je 32 % vysoké procento v případě porušování legislativy výjimečně.

Otázka 8: Jaké metody odhalování účetních podvodů jsou podle Vás nejúčinnější? (Vyberte 3 možnosti). Mezi nejúčinnější metody k odhalení účetních podvodů respondenti považují externí audit 30 %, vnitřní kontrolní systém 27 % a interní audit 19 %.

Graf 4: Metody odhalování podvodů

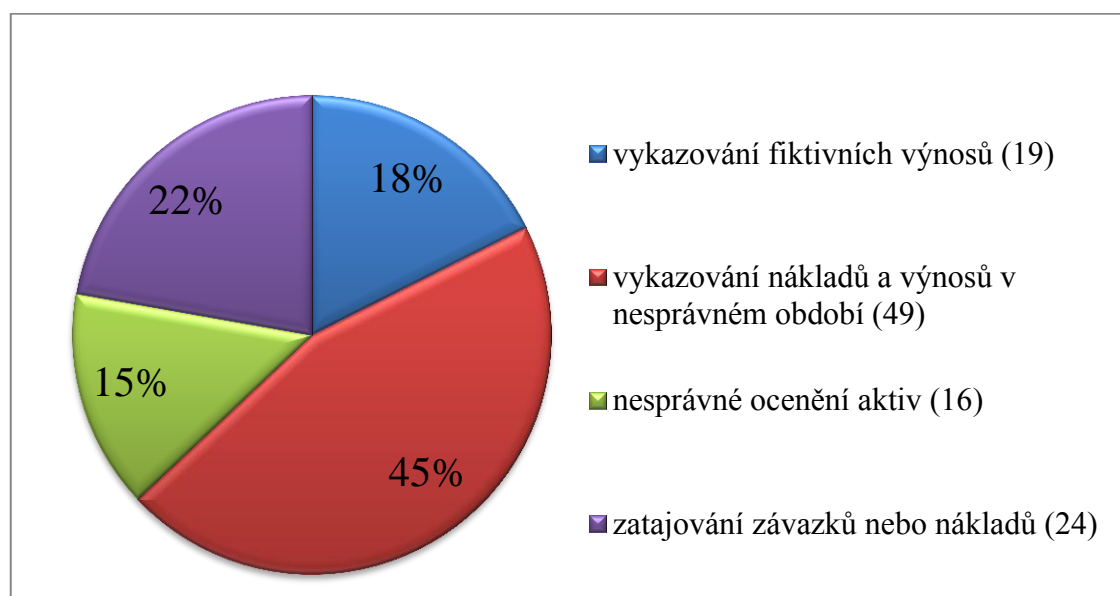
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 9: Jaké metody prevence účetních podvodů jsou podle Vás nejúčinnější? Za tři nejúčinnější a nejlepší metody k prevenci před účetními podvody respondenti považují vícenásobnou prolínající se kontrolu mezi pracovníky a to 33 %, preventivní

kontrolu transakcí třetími osobami (20 %) a školení v oblasti účetnictví, financí a daní to je respondenty ohodnoceno 7 %.

Otázka 10: Setkal/a jste se někdy ve firmě se zmanipulovanými výkazy? Respondenti se nejčastěji setkali se zmanipulovanými výkazy v ohledu vykazování nákladů a výnosů v nesprávném období a to 45% respondentů. Nejméně se však setkali s nesprávným oceněním aktiv (15 % respondentů).

Graf 5: Zmanipulované výkazy

Zdroj: Vlastní výzkum

Poslední otázka byla polootevřená a zněla „V případě, že máte zkušenosti s neetickým, podvodným jednáním nebo naopak s etickým jednáním ve Vaší firmě“. Respondenti definovali svoje zkušenosti z praxe, tady jsou:

- „velmi neetické je především podvádění ze strany státních či vládních subjektů. Pokud budou dále veřejně okrádat, nemá smysl řešit co je etické ve firmách, které mnohdy bojují o přežití“,
- „kontroly v naší společnosti jsou řízeny směrnici a zároveň pravidelnými čtvrtletními soxovými kontrolami, zároveň kontrolami externími auditory. Každý zaměstnanec je veden a směřován svým nadřízeným k dodržování interních směrnic“,
- „dochází hlavně k snižování výnosů, tím pádem snižováním daňového základu“,

- „pokud neetické jednání zjistím a sjednání nápravy druhá strana není ochotna, dávám druhé straně výpověď“,
- „tlačí mě k němu zákazníci“,
- „v tomto státě je možné všechno“,
- „mám s tímto jednáním zkušenosti ve firmách, kde pracuji jako externí účetní. V naší firmě k žádnému takovému jednání nikdy nedošlo.“,
- „někdy má klient tendenci tlačít nás k tzv. úpravám, není nic snazšího než se s ním rozloučit“,
- „moji klienti s požadavkem na neetické jednání u mě nepochodí“.

6 Návrhy na opatření proti neetickému jednání

6.1 Pozice, možnosti a pravomoci účetních

Jednou z důležitých vlastností profese účetních je ručení vůči veřejnosti. Veřejnost je pojem, kam zařazujeme klienty, státní orgány, zaměstnance, banky, zaměstnavatele, investory a ostatní subjekty, které důvěřují v objektivitu a bezúhonnost účetních.

Profesní normy jsou vymezeny veřejným zájmem a to takovým, že:

- finanční manažeři, kteří zastávají ve firmě různé funkce v oblasti finančního řízení, jsou zodpovědní za efektivní využívání zdrojů,
- daňoví poradci utváří důvěru v efektivnost daňového systému a jeho spravedlivé uplatňování,
- účetní zajišťují nedotknutelnost a efektivnost účetních výkazů předkládaných finančním institucím či akcionářům
- poradci pro řízení svou odpovědnost vůči veřejnosti naplňují tím, že jsou zastánci správného způsobu rozhodování.

Mezi majoritní cíle účetních patří udržování pracovní morálky podle nejvyšších měřítek profesionality, dále potom dosahování co nejvyšších hodnot výkonnosti a plnění požadavků veřejného zájmu [4].

Splnění čtyř základních potřeb k dosažení cílů:

- **profesionalita** – klienti či jiní uživatelé služeb by měli označit osoby jako profesionály v oblasti účetnictví. Měli by to být odborníci ve své profesi,
- **věrohodnost** – účetní, kteří jsou zainteresováni do interních programů a informací musí být věrohodní,
- **důvěra** – klienti, kteří využívají služeb účetních, musí důvěřovat ve věrohodnost jejich práce, účetní pracují v rámci profesní etiky,
- **kvalita služeb** – jistota, že účetní plní veškeré služby se všemi standardy [].

6.2 Opatření k odhalení a prevenci vnitřních podvodných jednání

Organizace většinou nemají přesnou představu, jak by měla vypadat efektivní prevence proti vnitřním podvodným jednáním. Všeobecně je vnímáno, že je to záležitost pouze vedení organizace. Vyplývá to i z průzkumu hospodářské kriminality z tabulky 4:

Tabulka 4: Příčiny odhalení podvodných jednání

Příčiny odhalení podvodných jednání	% organizací	
	Česká republika	Západní Evropa
Varování	20	27
Změny ve vedení společnosti	7	8
Audit	53	48
Systémem řízení rizik	33	28
Náhoda	20	33

Zdroj: Čírtková (2005)

Pět nástrojů pro nalezení rizik a řešení

1. Posouzení slabin podniku v oblasti podvodného jednání.
2. Sledování rizik a stanovení jasných procesů, které zajistí podporu a ochranu zaměstnancům, informujících o možných případech podvodů.
3. Působivé personální postupy na usnadnění vnitřního jednání.
4. Plán reakce na podvodné jednání.
5. Komunikace zaměstnanců uvnitř podniku a jasné postoje vůči podvodným jednáním [4].

6.3 Whistleblowing – anonymní informační linky

Whistleblowing je možno definovat jako oznámení neetického jednání na pracovišti těm, kteří mohou v dané věci zasáhnout a aktivně tuto situaci napravit. Důležitým aspektem whistleblowingu je skutečnost, že byly vyčerpány všechny jiné možnosti nápravy (informování nadřízených o vzniklé situaci apod.), ale nebyl na ně brán zřetel [3].

7 Závěr

Téma této bakalářské práce bylo „Etika v účetnictví“. V úvodu bakalářské práce byly uvedeny základní účetní zásady a popsána část zákona o účetnictví, která se vztahuje na věrné a poctivé zobrazení účetních informací. V dalším oddílu byla popsána etika při vedení účetnictví a stanovení základu daně. V této části je stručně uveden vývoj podnikatelské etiky od poloviny minulého století a rozdíly v evropském a americkém přístupu k podnikatelské etice. V práci je také vysvětlení pojmu etika, její poslání a podnikatelské prostředí. Dále tato část obsahuje stanovení základu daně. Následující část je věnována důsledkům neetického jednání, kde jsou zahrnuty účetní podvody, etické rozhodování a dva druhy teorií. V této části a zejména charakteristiku, členění podvodného jednání a vnitřní a vnější podvodná jednání.

V praktické části bakalářské práce je profil typického podvodníka, který autorka převzala z unikátního průzkumu společností KPMG. V další řadě uvedla některé případy chování firem, které nebyly etické, ale dokonce mohly být i protiprávní. Cílem této bakalářské práce bylo uvést návrhy na opatření proti neetickému jednání a zpracování vlastního výzkumu. Výzkum byl prováděn dotazníkovou formou a byl směřován na zaměstnance ve finanční oblasti a zaměstnance manažerských pozicích. V dotazníku je zahrnuto několik otázek pro zaměstnance z oblastí jejich vlastních zkušeností z praxe: zda-li se setkali s neetickým jednáním či podvodem, jestli existuje ve firmě etický kodex, jak se zachovají v případě, že nějaký zaměstnanec poruší etický kodex.

Výzkum ukázal, že nejpočetnější skupina respondentů jsou ženy ve věku 20-35 let, které v současnosti nebo v minulosti pracovaly v účetní oblasti. Respondenti považují za 3 nejrozšířenější možnosti podvodů fiktivní náklady, nedodržování zákonů a účetní a daňové podvody. Při výkonu své činnosti se setkali zejména se zmanipulovanými výkazy a nedodržováním legislativy. Na položenou otázku, jestli ve firmě existuje etický kodex, zda o něm zaměstnanci vědí a zda se daný kodex dodržuje, více než polovina respondentů odpověděla negativně. V další části dotazníku byla část, jestli zaměstnanec nahlásí porušení kodexu. Většina respondentů je toho názoru, že by nejdříve dotyčného napomenula a poté, kdyby se jednalo o porušení důležité části kodexu, jej ohlásila. Na více než polovinu respondentů není v zaměstnání vyvíjen tlak

ze strany zaměstnavatelů v souvislosti porušováním legislativy z ohledu na snížení daňové povinnosti.

Při určování nejúčinnějších metod prevence účetních podvodů je dle respondentů považována vícenásobná prolínající se kontrola mezi pracovníky. V příloze přikládám osobní názory respondentů.

Závěrem lze říci, že hlavním nástrojem uplatňování etiky v podnikání je etický kodex. Výsledky mé práce dokazují, že existence etického kodexu v podnicích není častým jevem. Firmy ho nemusejí ani sepisovat. K jeho dodržování stačí přihlásit se k danému sdružení či asociaci. Etický kodex samozřejmě neřeší neetické či protiprávní jednání, ale udává užitečné a přesné vodítko pro každodenní rozhodování ve firmě.

Summary

Main goal of this paper is clarification of concepts of ethics, plagiaristic behavior, fraud and following actions against unethical behavior. Ethics is an aggregate of norms and rules, expressing opinions of society on behavior and certain actions, from the point of view of right and wrong, correct and false.

Ethics in accounting consists of two important fields: on one hand there is ethical behavior of higher management to accounting and other employees, on the other it is unethical behavior, accounting frauds or other illegal actions.

Basic principle of tax savings is decreasing the base of a tax for certain amount. Tax units account for the results of economic activities, which is the basic starting point for determining of tax liability.

Ethical codex serves as a clear statement of principles and rules of behavior and usually is the outcome of defined missions and values. Ethical codex is defined as certain tool of business ethics. Ethical codex clarifies allowed borderlines of human behavior.

The basis of deceptive actions is mostly illegal manipulations and other unwanted actions using false, modified, partial or otherwise distorted information leading to illegal financial gains of person who does this.

Key words:

ethics, plagiaristic behavior, fraud, behaviour, rules, tax

8 Seznam použité literatury

- [1] ANZENBACHER, Arno, 1992. *Úvod do etiky*. 1. vyd. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství a vydavatelství. ISBN 80-7113-111-3.
- [2] BENDO VÁ, Eliška, 2012. *Vzájemné vazby účetnictví a daně z příjmů právnických osob*. Bakalářská práce. Ekonomická fakulta. Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Katedra účetnictví a financí.
- [3] ČANÍK, Petr, Libuše ŘEZBO VÁ a Tomas van ZAVREL, 2005. *Metody a nástroje podnikatelské etiky*. 1. vyd. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0980-6.
- [4] ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2005. *Podvody, zpronevěry, machinace: (možnosti prevence, odhalování a ochrany před podvodným jednáním)*. 1. vyd. Praha: Armex Publishing. ISBN 80-86795-12-8.
- [5] DOLEŽAL, Jan, Pavel, MÁCHAL a Branislav, LACKO, 2012. *Projektový management podle IPMA*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4275-5.
- [6] DRÁBKOVÁ, Zita, 2011. *Kreativní účetnictví a účetní podvody jako porušování věrného a pravdivého obrazu účetnictví*. Disertační práce. Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Katedra účetnictví a financí.
- [7] DVOŘÁČEK, Jiří, 2003. *Interní audit a kontrola*. 2. přepr. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-717-9805-3.
- [8] DYTRT, Zdeněk, 2006. *Etika v podnikatelském prostředí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1589-9.
- [9] FERRELL, Linda, John, FRAEDRICH, 1991. *Business Ethics*. Boston, Houghton Mifflin Company. ISBN 978-1-111-82516-4.
- [10] HABÁŇ, Metoděj, 1991. *Přirozená etika*. 1.vyd. Praha: TRS, 160 s.
- [11] JENNINGS, M., 2006. *In Their Own Words: What we learn about ethical lapses and their prevention from the hindsight of those who committed them*. Corporate Finance Review. 44 p.
- [12] KOTLER, Philip a kol. *Marketing Management*, 12th Edition, Pearson Education, Inc., 2006. ISBN 01-314-5757-8.

- [13] MOLÍN, Jan, 2011. *Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti auditorů, daňových poradců a účetních: komplexní průvodce*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-600-4.
- [14] MUNZAR, Vladimír, Hana BŘEZINOVÁ a Ludmila, MUZIKÁŘOVÁ, 2002. *Účetnictví I*. 3. dopl. a přepr. vyd. Praha: Bilance. ISBN 978-80-8637-117-7.
- [15] OTRUSINOVÁ, Milana, Dana, KUBÍČKOVÁ, 2011. *Finanční hospodaření municipálních účetních jednotek: po novele zákona o účetnictví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-342-4.
- [16] PELECH, Petr, Vladimír, PELC, 2002. *Daně z příjmů: s komentářem*. 3. vyd. Olomouc: ANAG. ISBN 978-807-2631-247.
- [17] PUTNOVÁ, Anna, Pavel Seknička, 2007. *Etické řízení ve firmě: nástroje a metody: etický a sociální audit*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1621-3.
- [18] ROLNÝ, Ivo, 1998. *Etika a podnikové strategie: metodologické postupy integrace etiky do podnikové strategie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1998. 128 s. ISBN 80-858-3453-7.
- [19] Společnost KPMG, 2011. Jak podvádějí „bílé límečky“ aneb profil současného podvodníka. In: *opojisteni.cz* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.opojisteni.cz/pojistovny/tiskove-zpravy/jak-podvadeji-bile-limecky-aneb-profil-soucasneho-podvodnika/>
- [20] Společnost UNES (Účetnictví neziskového sektoru), 2011. Daňová úspora u neziskových subjektů – účetní pohled. In: *www.ucetnikavarna.cz* [online]. [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d36266v45987-danova-uspora-u-neziskovych-subjektu-ucetni-pohled/>
- [21] ŠRONĚK, Ivan, 1995. *Etiketa a etika v podnikání*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1995. 213 s., ISBN 978-808-560-394-1.
- [22] THOMPSON, Mel, 2004. *Přehled etiky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-806-6.
- [23] Účetnictví v praxi 2007/1, 2007. Vztah účetního výsledku hospodaření a základu daně z příjmů. In: *www.danarionline.cz* [online]. [cit. 2013-04-19]. Dostupné z:

<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d1601v1577-vztah-ucetniho-vysledku-hospodareni-a-zakladu-dane-z-prij/>

- [24] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.
- [25] VYMĚTAL, Jan, 2004. *Obecná psychoterapie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-0723-5.
- [26] ZADRAŽILOVÁ, Dana, 2010. *Společenská odpovědnost podniků: transparentnost a etika podnikání*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-192-5.
- [27] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění podle stavu k 21. 1. 2013.
- [28] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění.
- [29] Zákon č.563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění.

Seznam obrázků, tabulek, schémat a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základní faktory související se spácháním podvodných jednání	28
Obrázek 2: Motivace při manipulaci účetních výkazů	40

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdíly mezi americkým a evropským přístupem k podnikatelské etice	11
Tabulka 2: Transformace účetního výsledku hospodaření na základ daně	19
Tabulka 3: Primární a sekundární "stakeholdeři"	25
Tabulka 4: Příčiny odhalení podvodných jednání	51

Seznam schémat

Schéma 1: Rozdělení „stakeholderů“ na primární a sekundární okruh	24
Schéma 2: Členění podvodného jednání.....	30
Schéma 3: Členění vnitřních podvodných jednání	31
Schéma 4: Zmanipulované či zkreslené výkazy	32

Seznam grafů

Graf 1: Věk a pohlaví.....	44
Graf 2: Nejrozšířenější etické problémy v praxi.....	45
Graf 3: Existence etického kodexu v písemné formě	46
Graf 4: Metody odhalování podvodů.....	47
Graf 5: Zmanipulované výkazy	48

Přílohy

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Vybrané názory respondentů (příklady z praxe)

Příloha 3: Kompletní vyhodnocení výzkumu

Příloha 1

Dotazník pro zaměstnance ve finanční oblasti a řídicí pracovníci na manažerských pozicích:

1. Váš věk a pohlaví:

- muž: 20 – 35 let
- muž: 35 – 50 let
- muž: 50 a více let

- žena: 20 – 35 let
- žena: 35 – 50 let
- žena: 50 a více let

2. Na jaké pozici jste v současné době nebo jste byli v minulosti zaměstnání?

- účetní oblast (účetní, hlavní účetní, fakturantka apod.)
- manažerská oblast (vedoucí finančního oddělení, finanční ředitel apod.)

3. Jaké etické problémy v současné účetní praxi považujete za nejrozšířenější? (3 možnosti)

- nedodržování zákonů
- nesprávné ocenění
- manipulace s finančními výkazy
- účetní a daňové podvody
- fiktivní náklady
- nezaúčtování výnosů

4. Setkal/a jste se při výkonu své práce s neetickým jednáním nebo podvodem? Pokud ano s jakým?

- nesetkal/a
- zpronevěra majetku
- zmanipulované výkazy
- úplatky
- nedodržování zvolených účetních metod
- účetní podvody úmyslné
- nedodržování legislativy
- nadhodnocování či podhodnocování aktiv či závazků
- jiné (stručně popište)

5. Existuje ve Vaší firmě etický kodex v písemné formě?

- ano, všichni pracovníci jsou s ním seznámeni, jeho dodržování je striktně požadováno
- ano, všichni pracovníci jsou s ním seznámeni, jeho dodržování se striktně nepožaduje
- ano, ale ne všichni pracovníci jsou s ním seznámeni
- ne

6. Poruší-li zaměstnanec etický kodex společnosti, co uděláte, pokud Vám kodex ukládá každé takové porušení hlásit?

- neudělám nic. Každý zaměstnanec porušuje pravidla.
- napomenu dotyčného
- ohlásím přestupek, jen pokud se jedná o závažné porušení důležité části kodexu
- ohlásím porušení pouze, pokud je k dispozici anonymní informační linka anebo podobný prostředek
- ohlásím každé porušení, protože pravidla firmy to tak vyžadují
- jiná odpověď

7. Vyvíjí na Vás zaměstnavatel tlak na porušování legislativy například v souvislosti se snížením daňové povinnosti?

- velmi často
- často
- výjimečně
- nikdy

8. Jaké metody odhalování účetních podvodů jsou podle Vás nejúčinnější? (Vyberte 3 možnosti)

- interní audit
- externí audit
- whistleblowing (anonymní informační linky), anonymní schránky
- reagovat na signály, že společnosti hrozí podvod
- účetní software a technologie
- vnitřní kontrolní systém

9. Jaké metody prevence účetních podvodů jsou podle Vás nejúčinnější?

- školení v oblasti účetnictví, financí a daní
- omezené pravomoci
- preventivní kontrola transakcí třetími osobami
- etický leadership (vedení příkladem)
- vícenásobná prolínající se kontrola mezi pracovníky

10. Setkal/a jste se někdy ve firmě se zmanipulovanými výkazy? (možné označit všechny možnosti)

- vykazování fiktivních výnosů
- vykazování nákladů a výnosů v nesprávném období
- nesprávné ocenění aktiv
- zatajování závazků nebo nákladů

11. V případě, že máte zkušenosti s neetickým, podvodným jednáním nebo naopak s etickým jednáním ve Vaší firmě budu ráda, když mi to ve stručnosti popíšete. Také se můžete zmínit o příkladech z pohledu na prevenci protiprávního či neetického jednání v účetní či manažerské oblasti.

- jiné: (Vaše zkušenosti z praxe)
- nemám podobné zkušenosti z praxe

Příloha 2

Vybrané názory respondentů na otázku č. 11

V případě, že máte zkušenosti s neetickým, podvodným jednáním nebo naopak s etickým jednáním ve Vaší firmě budu ráda, když mi to ve stručnosti popíšete. Také se můžete zmínit o příkladech z pohledu na prevenci protiprávního či neetického jednání v účetní či manažerské oblasti.

- jiné: (Vaše zkušenosti z praxe)
- nemám podobné zkušenosti z praxe

Předkládám názor respondentky, která nechtěla vyplnit dotazník:

„Aneto, promiňte mi, ale nechci odpovídat. Pracuji soukromě a já s každým, kdo by dělal podvody, hodně brzy skončím. Jsem čestná a s takovými lidmi nechci mít nic společného. Už jsem to udělala a ne jednou. Já bych rozhodně nic takového nekryla. Hroší je, že kromě toho i normální podnikatelé jsou hrozně nepořádní a chybí jim spousta dokladů a účetnictví nelze proto třeba dokončit, všechno musí na milimetr sedět a když nesedí, tak je to problém. Za svoji kariéru soukromé účetní jsem se setkala pouze s jedním pořádným podvodníkem a s tím jsem hned, jak jsem to zjistila, skončila. Také jsem jedno účetnictví zabalila do krabic a odeslala zpět jeho majiteli jako nezpracovatelné /chybělo 245 vydaných faktur/. A to byl vysokoškolák. Problém není ve výkazech, zkreslování účetnictví atd., ale v černé ekonomice /nepřiznané příjmy/ o kterých účetní většinou ani nemusí vědět, možná tuší, ale nejsou si tím jisty.

A účetnictvím se rozhodně neživte, většina účetních dostane buď rakovinu, nebo se snesou s nervy apod. Radím dobře, raději se žijte něčím úplně jiným. A zodpovědnost je obrovská a znalosti také. Kromě účetnictví musíte umět i velmi dobře daně, mzdy atd. Prostě mít ucelený obraz celé oblasti. Navíc jsou stále změny v zákonech, takže se musíte stále a stále učit. Administrativa stále přibývá, je stále více a více výkazů, většinou už jde všechno elektronicky na všechny organizace a v mém věku si musím udržovat stále bystrou mysl a logické uvažování. Hodně mě to už zmáhá, je mi 58 let a

už bych se nejraději viděla v důchodu. I když člověk umí, může mu leccos "utéci" a zodpovědnost je opravdu velká.

Převážná většina účetních je svědomitá, zodpovědná a nesnáší podvody, stejně jako já. Já třeba vracím doklady, které do účetnictví evidentně nepatří. Nikomu nic nezkresluji a nepomáhám zkreslovat. Přímo to nesnáším.“

Příloha 3

Kompletní vyhodnocení výzkumu

Otázka	Odpověď	Počet (%)
1 Váš věk a pohlaví:		
- muž: 20 – 35 let		16
- muž: 35 – 50 let		20
- muž: 50 a více let		4
- žena: 20 – 35 let		30
- žena: 35 – 50 let		19
- žena: 50 a více let		11
2 Na jaké pozici jste v současné době nebo jste byli v minulosti zaměstnání?		
- účetní oblast (účetní, hlavní účetní, fakturantka apod.)		62
- manažerská oblast (vedoucí finančního oddělení, finanční ředitel apod.)		39
3 Jaké etické problémy v současné účetní praxi považujete za nejrozšířenější? (3 možnosti)		
- nedodržování zákonů		48
- nesprávné ocenění		30
- manipulace s finančními výkazy		36
- účetní a daňové podvody		47
- fiktivní náklady		53
- nezaúčtování výnosů		25
4 Setkal/a jste se při výkonu své práce s neetickým jednáním nebo podvodem? Pokud ano s jakým?		
- nesetkal/a (spíše jen neúmyslné jednání, opomenutí)		43
- zpronevěra majetku (nelegální převody skladových zásob)		11
- zmanipulované výkazy (faktury, dodací listy)		25
- úplatky		14
- nedodržování zvolených účetních metod (změna metody odpisování)		17
- účetní podvody úmyslné		20
- nedodržování legislativy		25
- nadhodnocování či podhodnocování aktiv či závazků		12
- jiné (stručně popište) - porušování zákoníku práce		1
5 Existuje ve Vaší firmě etický kodex v písemné formě?		
- ano, všichni pracovníci jsou s ním seznámeni, jeho dodržování je striktně požadováno		26
- ano, všichni pracovníci jsou s ním seznámeni, jeho dodržování se striktně nepožaduje		8
- ano, ale ne všichni pracovníci jsou s ním seznámeni		14
- ne		52

6 Poruší-li zaměstnanec etický kodex společnosti, co uděláte, pokud Vám kodex ukládá každé takové porušení hlásit?	
- neudělám nic (každý zaměstnanec porušuje pravidla)	7
- napomenu dotyčného	44
- ohlásím přestupek, jen pokud se jedná o závažné porušení důležité části kodexu	38
- ohlásím porušení pouze, pokud je k dispozici anonymní informační linka anebo podobný prostředek	6
- ohlásím každé porušení, protože pravidla firmy to tak vyžadují	7
- <u>jiná odpověď:</u>	17
- nemáme ho	
- porušení řeším v rámci své kompetence s dotyčným zaměstnancem přímo	
- neexistuje	
- poprvé napomenutí, podruhé výpověď	
- vyhodím zaměstnance	
- nemáme zaměstnance	
- jsem účetní OSVČ a služby poskytuji dodavatelsky	
- nemám zaměstnance	
- neexistuje kodex	
- nemáme etický kodex	
- jsem OSVČ, takže vyžadují nápravu	

7 Vyhvíjí na Vás zaměstnavatel tlak na porušování legislativy například v souvislosti se snížením daňové povinnosti?	
- velmi často	2
- často	10
- výjimečně	32
- nikdy	56

8 Jaké metody odhalování účetních podvodů jsou podle Vás neúčinnější? (Vyberte 3 možnosti)	
- interní audit	40
- externí audit	62
- whistleblowing (anonymní informační linky), anonymní schránky	12
- reagovat na signály, že společnosti hrozí podvod	11
- účetní software a technologie	26
- vnitřní kontrolní systém	57

9 Jaké metody prevence účetních podvodů jsou podle Vás neúčinnější?	
- školení v oblasti účetnictví, financí a daní	29
- omezené pravomoci	21
- preventivní kontrola transakcí třetími osobami	49
- etický leadership (vedení příkladem)	21
- vícenásobná prolínající se kontrola mezi pracovníky	59

10 Setkal/a jste se někdy ve firmě se zmanipulovanými výkazy? (možné označit všechny možnosti)	
- vykazování fiktivních výnosů	19
- vykazování nákladů a výnosů v nesprávném období	49
- nesprávné ocenění aktiv	16
- zatajování závazků nebo nákladů	24

11 V případě, že máte zkušenosti s neetickým, podvodným jednáním nebo naopak s etickým jednáním ve Vaší firmě budu ráda, když mi to ve stručnosti popíšete. Také se můžete zmínit o příkladech z pohledu na prevenci protiprávního či neetického jednání v účetní či manažerské oblasti

jiné:

20

- velmi neetické je především podvádění ze strany státních či vládních subjektů. Pokud budou dále veřejně krást, nemá smysl řešit co je etické ve firmách, které bojují o přežití.
- kontroly v naší společnosti jsou řízeny směrnicemi a zároveň pravidelnými čtvrtletními SOXovými kontrolami, zároveň kontrolami externími auditory. Každý zaměstnanec je veden a směřován svým nadřízeným k dodržování interních směrnic.
- jde hlavně o snižování výnosů - tím pádem daňového základu
- pokud neetické jednání zjistím a sjednání nápravy druhá strana není ochotna, dávám druhé straně výpověď.
- tlačí mě k němu zákazníci
- v tomto státě je možné úplně všechno
- mám zkušenosti s tímto jednáním ve firmách kde pracuji jako externí účetní, v naší firmě k žádnému takovému jednání nikdy nedošlo.
-
- někdy má klient tendenci tlačít nás k "úpravám " - není nic snazšího než se s ním rozloučit.

nemám s tím zkušenosti:

84

- moji klienti s požadavkem na neetické jednání u mě nepochodí